

Vrije Universiteit van Amsterdam

Op zoek naar procedurele rechtvaardigheid in de stadionverbodenprocedure: wat valt er te leren van de Geschillencommissie?

Masterscriptie Rechtsgeleerdheid: Conflicthantering, Rechtspraak en Mediation

Naam: J.F.C.W. van den Brekel
E-mailadres: Justvandenbrekel@hotmail.com
Studentnummer: 2675143
Begeleiders: Mw. Mr. drs. A. Zwart-Hink & prof. dr. S. Zebel
Inleverdatum: 25 juli 2022

Abstract

Het civielrechtelijke stadionverbod is uitgegroeid tot hét instrument om voetbalsupporters te straffen én weren uit voetbalstadions. Jaarlijks ontvangen honderden supporters een stadionverbod en een boete van de KNVB. Teneinde een stadionverbod aan te vechten kunnen zij zich wenden tot de Commissie Stadionverboden. Deze commissie is verantwoordelijk voor de behandeling van de beroepsprocedure. In het afgelopen decennium is deze beroepsprocedure nagenoeg onveranderd gebleven. De procedure vindt volledig schriftelijk plaats en er is weinig transparantie over de manier waarop een eindbeslissing tot stand komt. Het is zeer de vraag of dit wenselijk is. De manier waarop een procedure wordt vormgegeven heeft namelijk invloed op de perceptie en de acceptatiegraad van partijen. De stadionverbodenprocedure verschilt behoorlijk van de procedure bij de Nederlandse Geschillencommissies. De procedure bij de Geschillencommissie kent een mondelinge zitting en daarenboven zijn er mogelijkheden tot mediation en onderling overleg. In deze scriptie onderzoek ik hoe de stadionverbodenprocedure door voetbalsupporters wordt ervaren. Dit doe ik aan de hand van procedurele rechtvaardigheidstheorie. Daarbij baseer ik mij zowel op de literatuur als een empirisch gedeelte. Hiervoor heb ik een enquête uitgezet onder supporters die de stadionverbodenprocedure hebben doorlopen. De procedure bij de Nederlandse Geschillencommissie zal daarbij als mogelijk ideaal worden bespiegeld. Uit de enquête is naar voren gekomen dat supporters de stadionverbodenprocedure als erg procedureel onrechtvaardig ervaren. Supporters hebben het gevoel dat ze niet serieus worden genomen, niet eerlijk worden behandeld en dat ze geen invloed hebben op de uitkomst en het verloop van de procedure. Deze resultaten komen overeen met wat er op papier bekend is over de stadionverbodenprocedure. Het gebrek aan een mondelinge zitting en de anonimiteit van de Commissie Stadionverboden maakt dat de procedure niet procedureel rechtvaardig is ingericht. Op deze punten biedt de procedure bij de Geschillencommissie dan ook duidelijke verbeterpunten voor de stadionverbodenprocedure.

Inhoudsopgave

Abstract	2
H.1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Onderzoeksdoel, methodologie en structuur	7
2. Het civielrechtelijke stadionverbod	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 Ontstaan en doelstelling van het civielrechtelijke stadionverbod.....	9
2.3 Een melding	13
2.4 De uitreiking van het stadionverbod.....	14
2.5 Het beroep.....	15
2.6 De Commissie Stadionverboden.....	18
2.7 Tussenconclusie.....	21
H.3 Procedurele rechtvaardigheid.....	22
3.1 Inleiding.....	22
3.2 Procedurele rechtvaardigheid en distributieve rechtvaardigheid	22
3.3 Aspecten van procedurele rechtvaardigheid	24
3.3.1 Voice en process control.....	25
3.3.2 Neutraliteit, betrouwbaarheid & professionaliteit	27
3.3.3 Respect, explanation en begrijpelijkheid.....	28
3.4 Ervaren procedurele rechtvaardigheid: een gevoel.....	29
3.5 Het belang van procedurele rechtvaardigheid.....	30
3.6 Tussenconclusie.....	31
H. 4 De Geschillencommissie	32
4.1 Inleiding.....	32
4.2 De Geschillencommissie	32
4.3 Het reglement van de Geschillencommissie	33
4.4 De commissie en de bindend adviesprocedure	34
4.5 Mediation en onderling overleg	37
4.6 Procedurele rechtvaardigheid bij de Geschillencommissie	38
4.7 Tussenconclusie.....	39
H.5 Procedurele rechtvaardigheid vergeleken	40
5.1 Inleiding.....	40
5.2 Het civielrechtelijke stadionverbod: rechtvaardig?.....	40
5.3 De procedures vergeleken.....	43
5.3.1 Voice en process control.....	43
5.3.2 Neutraliteit, betrouwbaarheid & professionaliteit	45
5.3.3 Respect, explanation en begrijpelijkheid.....	46

5.4 Resultaten empirisch onderzoek	47
5.5 Conclusie	50
H. 6 Conclusie en aanbevelingen	52
6.1 Inleiding.....	52
6.2 Conclusie	52
6.3 Aanbevelingen.....	53
Literatuur- en jurisprudentielijst.....	56
Bijlage	62

H.1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In de jaren negentig van de vorige eeuw neemt de mate van voetbalgeweld in en rondom Nederlandse voetbalstadions in rap tempo toe.¹ Om dit geweld de kop in te drukken zijn er nieuwe overheidsmaatregelen nodig. In 1997 wordt een interdisciplinaire stuurgroep samengesteld die beleid moet vormen voor de aanpak van voetbalgeweld.² In de stuurgroep zitten alle belanghebbende instanties, waaronder de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB), het Openbaar Ministerie (OM) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. De stuurgroep concludeert dat er meer én betere samenwerking nodig is tussen de verschillende instanties.³ Een belangrijke bevoegdheid wordt neergelegd bij de KNVB. De voetbalbond krijgt een ruimere bevoegdheid om civielrechtelijke stadionverboden en boetes op te leggen aan voetbalsupporters. In het in 1997 opgestelde beleidskader staat daarover: *‘Het opleggen van civielrechtelijke stadionverboden kan een effectief middel zijn bij het voorkomen van herhaling van ordeverstoringen en geweldplegingen. Ook bij minder ingrijpende vergrijpen kan er reden bestaan om een supporter een stadionverbod op te leggen.’*⁴

Door de in 1997 gewijzigde ‘OM richtlijn bestrijding en voetbalvandalisme geweld’ kan het OM in een vroeg stadium informatie delen met de KNVB, waardoor het strafrecht omzeild wordt en stadionverboden snel kunnen worden uitgevaardigd.⁵ Het civielrechtelijk stadionverbod is met name daardoor ruim twintig jaar later uitgegroeid tot het meest gebruikte instrument om voetbalgerelateerd wangedrag tegen te gaan.⁶ Om een civielrechtelijk stadionverbod aan te vechten kan een supporter in beroep gaan bij de Commissie Stadionverboden van de KNVB.⁷ Van deze mogelijkheid maakt ongeveer één op de vier supporters gebruik.⁸ Veel kans op succes heeft een supporter echter niet. Slechts een handvol

¹ Met als dieptepunt wordt op 23 maart 1997 Ajax supporter Carlo Picornie doodgestoken bij de rellen tussen Feyenoord en Ajax supporters in Beverwijk. Roeleveen, *De Volkskrant* 2010.

² Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld 1997, p. 4.

³ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld 1997, p. 9.

⁴ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld 1997, p. 9.

⁵ *Kamerstukken II* 1997/98, 25232, nr. 7, p. 5.

⁶ CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 40.

⁷ Art. 11.1 KNVB Standaardvoorwaarden.

⁸ CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 41.

beroepszaken leidt tot de intrekking van een stadionverbod.⁹ Het aantal civielrechtelijk stadionverboden in Nederland is recentelijk aan het toenemen.¹⁰ Waar er in het hele seizoen 2018/2019 595 stadionverboden werden uitgedeeld, waren dit er in de eerste drie maanden van het huidige voetbaljaar (2021/2022) al 354. Het civielrechtelijk stadionverbod blijft daarmee een actueel en maatschappelijk relevant thema.

Sinds de KNVB de bevoegdheid heeft gekregen om civielrechtelijk stadionverboden op te leggen, is de (beroeps)procedure nagenoeg onveranderd gebleven.¹¹ De beroepsprocedure bij de Commissie Stadionverboden is voor supporters echter de enige laagdrempelige manier om een stadionverbod aan te vechten.¹² Nagenoeg alle stadionverboden houden desalniettemin stand in deze procedure.¹³ De uitkomst is voor supporters daarmee zelden bevredigend. Uit psychologisch onderzoek is evenwel bekend dat het mensen niet alleen om de uitkomst van een procedure gaat.¹⁴ Het gaat hen ook om hoe de procedure zelf verloopt. Worden ze eerlijk behandeld? Kunnen ze hun verhaal doen? Worden ze met respect behandeld? Dit wordt procedurele rechtvaardigheid genoemd.¹⁵ Wanneer een procedure als rechtvaardig wordt ervaren is de kans groter dat een beslissing beter wordt geaccepteerd en nageleefd, ook als deze negatief uitvalt.¹⁶ Een hoge mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid kan verder bijdragen aan gezag en legitimiteit voor een instantie, in dit geval de KNVB.¹⁷

Gedurende mijn rechtenstudie heb ik tientallen supporters bijgestaan in de beroepsprocedure bij de Commissie Stadionverboden. Het is mij daarbij opgevallen dat de beroepsprocedure niet transparant is en door supporters veelal als ongrijpbaar wordt aangemerkt. Daarom wil ik onderzoeken hoe de beroepsprocedure beter kan worden ingericht. Hiermee hoop ik handvaten te kunnen ontwikkelen die de ervaren procedurele rechtvaardigheid van de stadionverbodenprocedure kunnen verbeteren.

⁹ CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 41. 99,5% van de opgelegde stadionverboden houdt stand.

¹⁰ 'KNVB: aantal stadionverboden loopt verder op, nu al 354', nos.nl.

¹¹ In 2011 werd een 'onafhankelijke' Commissie Stadionverboden in het leven geroepen. Zie: Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 29.

¹² Een civiele procedure is voor veel supporters te duur. Zie: Van Rooij, *Justitiële Verkenningen*, 2018, p. 20.

¹³ Recent werden er 15 Feyenoord supporters vrijgesproken door de Commissie Stadionverboden wegens gebrek aan bewijs. Een uitzondering op de regel. Zie: 'Stadionverboden voor intimidaties bestuursleden Feyenoord van de baan', rijnsmond.nl.

¹⁴ Van den Bos 2007, p. 189-190.

¹⁵ Thibaut en Walker 1975.

¹⁶ Lind & Tyler 1988, p. 78.

¹⁷ Verburg 2019, p. 37.

Een deel van dit onderzoek zal bestaan uit een vergelijking met de Nederlandse Geschillencommissie. De Geschillencommissie is in de jaren zeventig van de vorige eeuw opgericht.¹⁸ De Geschillencommissie faciliteert geschiloplossing voor een verscheidenheid aan conflicten en geschillen. Dit doet zij door middel van mediation, onderlinge oplossing en bindend advies. Het bindend advies komt tot stand via een procedure waarbij partijen hun standpunten uitwisselen en er een mondelinge zitting plaatsvindt. De Geschillencommissie lijkt daarmee veel meer oog te hebben voor procedurele rechtvaardigheid. Meer en meer sectoren sluiten zich de laatste jaren bovendien aan bij de Geschillencommissie. De Geschillencommissie wordt daarmee een steeds kenbaarder alternatief op de traditionele rechtspraak. Het is om die redenen interessant om te onderzoeken hoe de procedure bij de Geschillencommissie is ingericht en te bekijken welke aspecten daarvan de stadionverbodenprocedure ten goede zouden kunnen komen. De onderzoeksvraag die in deze scriptie centraal staat is de volgende: Wat is de mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid bij de beroepsprocedure bij de Commissie Stadionverboden van de KNVB en wat kan er in dat opzicht geleerd worden van de Geschillencommissie?

1.2 Onderzoeksdoel, methodologie en structuur

Het doel van dit onderzoek is om de ervaren procedurele rechtvaardigheid bij de stadionverbodenprocedure te bepalen. Er wordt daarbij gebruik gemaakt van twee onderzoeksmethoden. Ten eerste zal er juridisch-dogmatisch onderzoek worden verricht.¹⁹ Dit zal van belang zijn voor het uiteenzetten van de verschillende procedures. Daarnaast zal er empirisch onderzoek worden verricht om de ervaren procedurele rechtvaardigheid bij de stadionverbodenprocedure te onderzoeken.²⁰ Hiervoor zal een enquête worden uitgezet. De ervaren procedurele rechtvaardigheid zal daarmee vanuit twee invalshoeken worden geanalyseerd. Het onderzoek heeft een interdisciplinair karakter. Zo wordt er in het onderzoek gebruik gemaakt van het bestaande recht, maar ook van literatuur uit de psychologie.

In hoofdstuk 2 zal worden ingegaan op de procedure bij de Commissie Stadionverboden. Er zal uiteen worden gezet hoe het civielrechtelijk stadionverbod aan een supporter wordt opgelegd, van begin tot eind. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de theorie van procedurele

¹⁸ 'Over de organisatie', degeschillencommissie.nl

¹⁹ Van Dijck, Snel & Van Golen 2018, p. 84.

²⁰ Van Dijck, Snel & Van Golen 2018, p. 90.

rechtvaardigheid. Het doel is om de theorie handen en voeten te geven. Bij de uiteenzetting van de theorie zullen bepalende kenmerken worden besproken. Hierbij zullen mogelijke knelpunten in de stadionverbodenprocedure worden toegelicht. Daarna wordt de procedure bij de Geschillencommissie in hoofdstuk 4 besproken. Vervolgens zullen de procedures in hoofdstuk 5 met elkaar worden vergeleken en zullen de resultaten van het empirisch onderzoek worden betrokken. Er wordt in hoofdstuk 6 afgesloten met een conclusie en enkele aanbevelingen.

2. Het civielrechtelijke stadionverbod

2.1 Inleiding

In het voetbaljaar 2018/2019 werden er in totaal 11 stadionverboden door een (straf)rechter opgelegd.²¹ Dit aantal staat in schril contrast met de 595 stadionverboden die dat jaar door de KNVB werden uitgedeeld.²² Het civielrechtelijk stadionverbod is hét instrument om voetbalsupporters te straffen en weren uit voetbalstadions. Wanneer een supporter het oneens is met de beslissing van de KNVB kan deze in beroep gaan bij de Commissie Stadionverboden van de KNVB.²³ Hoe deze beroepsprocedure exact verloopt is het onderwerp van dit hoofdstuk. Eerst zal echter de ontstaansgeschiedenis van het civielrechtelijk stadionverbod worden besproken. Dit is van belang om de doelstellingen en de context van het civielrechtelijk stadionverbod beter in kaart te brengen. Hierbij zal ook aandacht worden besteed aan de schaduwkwant van civielrechtelijke stadionverboden.

2.2 Ontstaan en doelstelling van het civielrechtelijke stadionverbod

De mate van voetbalgeweld in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw is vandaag de dag voor velen lastig voor te stellen. In oktober 1989 ontplofte er een zelfgemaakte bom in het Olympisch stadion tijdens de wedstrijd Ajax- Feyenoord. De bom werd door een Feyenoordsupporter het thuisvak ingegooid. Er raakten 14 Ajaxsupporters gewond.²⁴ Twee jaar later werd aan de vooravond van FC-Twente- Feyenoord Twente Supporter Erik Lassche doodgestoken door een Feyenoord-hooligan.²⁵ En op 23 maart 1997 werd Ajax aanhanger Carlo Picornie vermoord bij een confrontatie tussen Feyenoord hooligans en Ajax hooligans bij Beverwijk.²⁶ Deze laatste gebeurtenis vormt de directe aanleiding om de aanpak van voetbalgeweld te intensiveren. Er wordt in 1997 een beleidskader opgesteld door een speciaal daarvoor ingestelde stuurgroep.²⁷ Elke ketenpartner krijgt zijn eigen taken en

²¹ Vanwege de onderbreking van de voetbalseizoenen 2019/2020 en 2020/2021 door de corona-pandemie worden gegevens van het jaar 2018/2019 gebruikt.

²² CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 40.

²³ Art. 11.1 KNVB standaardvoorwaarden.

²⁴ ‘Spijkerbomincident’, wikipedia.org

²⁵ ‘Misdaadhistoricus blikt terug op moord in ‘zijn’ Enschede: ‘Het ging om een half haantje’, tubantia.nl.

²⁶ Spaaij 2008, p. 104.

²⁷ In deze stuurgroep zitten o.a. de KNVB, het Openbaar Ministerie, de Vereniging van Gemeenten en de ministeries van Justitie, Binnenlandse zaken en Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

verantwoordelijkheden. De KNVB krijgt een ruimere bevoegdheid om civielrechtelijke stadionverboden en boetes op te leggen.²⁸ Als organisator van betaald voetbalwedstrijden is de KNVB verantwoordelijk voor een optimale veiligheidsorganisatie.²⁹

Het civielrechtelijk stadionverbod functioneerde in de eerste helft van de jaren negentig nog niet naar behoren. Doordat de KNVB de uitkomst van het strafproces diende af te wachten duurde het normaliter lang voordat de KNVB informatie van het Openbaar Ministerie kreeg.³⁰ De rechter had een supporter dan al mogelijk via het strafrecht een stadionverbod opgelegd. Er waren echter nog meer redenen voor een verschuiving naar het civielrecht. Zo is de bewijslast in het strafrecht hoog en is het OM afhankelijk van het oordeel van de strafrechter.³¹ Verder kon het OM tegen bepaalde voetbalgerelateerde gedragingen geen actie ondernemen. Sommige gedragingen- die de orde zouden verstoren-vielen namelijk niet onder een strafbepaling.³² Door een groter accent op het civielrecht zouden deze nadelen omzeild kunnen worden.

Met de in 1997 in werking getreden ‘OM richtlijn bestrijding en voetbalvandalisme geweld’ is de mogelijkheid voor het OM gecreëerd om gegevens met de KNVB te delen al voordat aan het strafproces werd begonnen. Wanneer de officier van justitie namelijk van mening was dat er voldoende wettig en overtuigend bewijs voorhanden was kon er onder de nieuwe richtlijn al worden overgaan tot het verstrekken van informatie aan de KNVB.³³ De KNVB kan daardoor veel sneller een civielrechtelijk stadionverbod opleggen. Verder is de maximale duur van een civielrechtelijk stadionverbod in 1997 verhoogd van twee naar vier jaar.³⁴ Door deze wijzigingen werden er het opvolgende voetbaljaar viermaal zoveel stadionverboden door de KNVB opgelegd.³⁵ In het voetbalseizoen 1999/2000 werden er maar liefst 1221 civielrechtelijke stadionverboden opgelegd tegenover 176 stadionverboden in het seizoen 1995/1996.³⁶ Met de civielrechtelijke route zou er effectiever kunnen worden gehandeld en zou justitie minder worden belast, zo was de gedachte.³⁷ In 1997 wordt daarmee het

²⁸ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld 1997, p. 9.

²⁹ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld 1997, p. 3

³⁰ *Kamerstukken II* 1996/97, 25232, nr.1, p. 14.

³¹ Wierenga en Brouwer, *JBplus* 2014/16, p. 252-254.

³² Wierenga en Brouwer, *JBplus* 2014/16, p. 252-254.

³³ *Kamerstukken II* 1997/98, 25 232, nr. 7, p. 5.

³⁴ Inmiddels is de maximale duur 20 jaar, zie: Richtlijn Termijn Stadionverbod, seizoen 2021/'22.

³⁵ *Kamerstukken II* 1998/99, 25 232, nr. 12, p. 2.

³⁶ *Kamerstukken II* 2000/01, 25 232, nr. 23, p. 2.

³⁷ Bijlage bij *Kamerstukken II* 2003/04, 25 232, nr. 39, p. 43.

zwaartepunt definitief van het strafrecht naar het civielrecht verplaatst. Het opleggen van een strafrechtelijk stadionverbod heeft normaliter dan ook geen toegevoegde waarde meer.³⁸

De KNVB kan stadionverboden opleggen op eigen initiatief, na een melding van een Betaald Voetbal Organisatie (BVO) of na het ontvangen van gegevens van het Openbaar Ministerie. In het geactualiseerde beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003 staat daarover het volgende *‘In die gevallen waarin het OM aan de KNVB gegevens verstrekt over daders van strafbare feiten, gaat de KNVB in beginsel over tot oplegging van een landelijk stadionverbod’*.³⁹ In het beleidskader wordt in 2003 voor het eerst ruimte gemaakt voor een Commissie Stadionverboden KNVB. Deze Commissie Stadionverboden draagt zorg voor een juiste wijze van strafmaattoebedeling.⁴⁰ Uit het beleidskader volgt niet duidelijk of de Commissie Stadionverboden bij alle stadionverboden betrokken is. Ook BVO’s hebben de bevoegdheid om civielrechtelijk stadionverboden op te leggen.⁴¹ Een BVO kan alleen een lokaal stadionverbod opleggen.

Het civielrechtelijk stadionverbod is voortgekomen uit een periode van extreem voetbalgeweld. Hedendaags is er veel minder voetbalgeweld in- en rondom voetbalstadions.⁴² In het seizoen 2018/2019 waren er in totaal 764 incidenten, waarbij er door de KNVB 60 stadionverboden zijn opgelegd voor openlijke geweldpleging.⁴³ Andere incidenten bestaan uit het gooien van voorwerpen⁴⁴, het afsteken van vuurwerk of niet nader geclassificeerde incidenten.⁴⁵ Op een totaal aantal jaarlijkse stadionbezoekers van 7,3 miljoen mensen is dit aantal incidenten beperkt.⁴⁶ Het merendeel van de stadionverboden wordt bovendien opgelegd aan *first-time offenders*.⁴⁷ Waar in de laatste twee decennia het civielrechtelijk stadionverbod niet veel veranderd is, zijn de omstandigheden dat wel. Het extremistische voetbalgeweld van

³⁸ Hof Amsterdam 15 februari 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:4908. Een strafrechtelijk stadionverbod wordt bijvoorbeeld opgelegd aan personen die hun civielrechtelijke stadionverbod meer dan twee keer overtreden, zie art. 2.4 Aanwijzing bestrijding voetbalvandalisme en – geweld.

³⁹ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003, p. 7.

⁴⁰ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003, p. 7.

⁴¹ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003, p. 10.

⁴² Tot een recente opleving. Zie: ‘Supportersgeweld neemt toe: KNVB deelt fors meer stadionverboden uit’, parool.nl.

⁴³ CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 42.

⁴⁴ Ook het omhoog gooien van bier na een doelpunt kan een stadionverbod opleveren. Zie: ‘Start de normalisatie: bizarre stadionverbod soap na juichmoment’, indekken.net.

⁴⁵ Deze incidenten vallen onder ‘anders’. Dit kan bijvoorbeeld het niet bijhebben van legitimatie, wildpassen of het drinken van alcohol zijn.

⁴⁶ Tijdens de jaarwisseling vinden alleen al ruim 9000 incidenten plaats. Zie: Bijlage 920398 bij *Kamerstukken II* 2019/20, 28 684, nr. 594, p. 5.

⁴⁷ 89%. Zie: CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 33.

de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw komt vandaag de dag niet meer voor in voetbalstadions. Confrontaties tussen voetbalsupporters vinden tegenwoordig plaats in bossen, onttrokken aan cameratoezicht.⁴⁸ Het merendeel van de civielrechtelijke stadionverboden ziet daarenboven op vuurwerkincidenten en niet op geweldpleging.⁴⁹

Met het creëren van de bevoegdheid van de KNVB tot het opleggen van stadionverboden werd gepoogd voetbalgeweld terug te dringen en voetbalstadions veiliger te maken.⁵⁰ Deze doelstelling is in de laatste twintig jaar niet veranderd. Het opleggen van civielrechtelijk stadionverboden dient nog altijd om de veiligheid in voetbalstadions te verbeteren.⁵¹ Het civielrechtelijk stadionverbod wordt nu echter niet meer ingezet om extreem voetbalgeweld tegen te gaan, maar om minder ingrijpende feiten te bestraffen.⁵² Het is de vraag of het civielrechtelijke stadionverbod daarvoor een proportionele en effectieve maatregel is, nu confrontaties tussen voetbalhooligans vooral in bossen plaatsvinden en het gros van de stadionverboden wordt opgelegd voor het afsteken van vuurwerk. Uit een recent onderzoek uitgevoerd door de Erasmus Universiteit Rotterdam blijkt dat supporters zich niet snel laten weerhouden van het afsteken van vuurwerk door de dreiging van bestraffende maatregelen.⁵³ Dit heeft vooral te maken met de geringe pakkans. Hoewel het stadionverbod een afschrikkende werking heeft, wordt het zowel door supporters als door beleidsmakers als niet effectief beschouwd.⁵⁴ Vuurwerk wordt door supporters bovendien als iets positiefs ervaren, zo merkt een supporter in het betreffende onderzoek daar het volgende over op:

*“It is all very positive. Rivalry has always been associated with beating the living hell out of each other, but when it comes to fireworks, that is not the case at all. It is a positive rivalry, we are trying to outdo each other in a friendly manner, on the one hand with singing, on the other hand with fireworks.”*⁵⁵

Hoewel de effectiviteit en algemene rechtvaardigheid van het civielrechtelijke stadionverbod geen centrale onderwerpen zijn in deze scriptie, zal hier in hoofdstuk 5 nog kort op worden

⁴⁸ Hoewel ook hier een civielrechtelijk stadionverbod kan worden opgelegd, zie: Rb. Utrecht 19 november 2021, ECLI:NLRBMNE:2021:5705.

⁴⁹ CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 28.

⁵⁰ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld 1997, p. 9.

⁵¹ Aanwijzing bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgerelateerd geweld, ‘achtergrond’.

⁵² CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 42.

⁵³ Merkelbach e.a, *F1000research* 2021

⁵⁴ Merkelbach e.a *F1000research* 2021.

⁵⁵ Merkelbach e.a *F1000research* 2021.

ingegaan. Er is naar mijn mening namelijk te weinig aandacht voor de keerzijde van civielrechtelijke stadionverboden.

2.3 Een melding

Wanneer een supporter een kaartje koopt voor een voetbalwedstrijd gaat hij of zij akkoord met de algemene voorwaarden van de KNVB. Op basis van die algemene voorwaarden is de KNVB bevoegd om een stadionverbod op te leggen wanneer een supporter in strijd handelt met één van die voorwaarden.⁵⁶ De juridische grondslag voor het civielrechtelijk stadionverbod zit daarmee in de contractuele relatie tussen de supporter en de KNVB. Een overtreding van de algemene voorwaarden kan bijvoorbeeld bestaan uit een strafbaar feit. Hierbij kan gedacht worden aan het afsteken van vuurwerk, openbaar geweld of discriminatie. In dit soort gevallen wordt de zaak veelal opgepakt door het Openbaar Ministerie. Het OM zal de zaak onderzoeken en doet een melding bij de KNVB. De KNVB zal dan in beginsel op basis van de gekregen informatie van het OM een stadionverbod opleggen.⁵⁷

Het is echter ook mogelijk dat een overtreding van de algemene voorwaarden geen strafbaar feit oplevert. Hierbij kan gedacht worden aan roken in het stadion, het op trappen staan of het in de lucht gooien van drank.⁵⁸ In dergelijke gevallen spoort de BVO de supporter op en doet zij een melding bij de KNVB, die overgaat tot het opleggen van een stadionverbod.⁵⁹ Het kan zijn dat er eerst of enkel een lokaal stadionverbod wordt opgelegd.⁶⁰ Meestal wordt er echter voor gekozen om direct een melding te maken bij de KNVB die een landelijk stadionverbod oplegt of het lokale stadionverbod omzet in een landelijk stadionverbod. De KNVB maakt in dat geval gebruik van het uitoefenen van het ‘huisrecht’ van de BVO.⁶¹

⁵⁶ Brouwer & Schilder, *TvS&R* 2009, p. 95.

⁵⁷ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld 1997, p. 9.

⁵⁸ ‘Start de normalisatie: bizarre stadionverbod soap na juichmoment’, indehekken.net.

⁵⁹ De verhoudingen tussen BVO en OM meldingen is ongeveer 40/60. Zie: CIV Jaarverslag seizoen 2015/2016, p. 53.

⁶⁰ Mits voldoende onderbouwd, zie: Rb. Leeuwarden 15 mei 2009, ECLI:NL:RBL EE:2009:BI4091.

⁶¹ Rb. Maastricht (vzr.) 4 september 2006, ECLI:NL:RBMAA:2006:AY7409.

2.4 De uitreiking van het stadionverbod

Nadat er door het OM of de BVO melding is gemaakt bij de KNVB wordt overgegaan tot het opleggen van een civielrechtelijk stadionverbod. De beleidsvrijheid die de KNVB toe komt is beperkt. Uit het *beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003* blijkt namelijk dat de KNVB in beginsel over gaat tot het opleggen van een stadionverbod wanneer de gegevens zijn verstrekt door de politie en het openbaar ministerie.⁶² Dit impliceert dat er mogelijk wél enige beleidsvrijheid is wanneer de gegevens worden verstrekt door een BVO. De KNVB bepaalt op basis van de *Richtlijn Termijn Stadionverbod* de duur van het stadionverbod.⁶³ Wanneer het stadionverbod meer dan één jaar bestrijkt wordt eveneens een boete van €450,- opgelegd.⁶⁴ Het stadionverbod wordt per deurwaarder aan de supporter uitgereikt, waarbij de supporter wordt verzocht om de deurwaarderskosten ad €84,- onmiddellijk te betalen.⁶⁵ In de deurwaardersbrief staat summier waar de supporter van wordt verdacht. Hierbij wordt aangesloten bij de in de richtlijn vermelde gedraging. Een voorbeeld daarvan is:

‘Dat er ten aanzien van gerekwireerde een gegronde vermoeden bestaat dat deze zich ter gelegenheid van de voetbalwedstrijd...heeft schuldig gemaakt aan voetbalgerelateerd wangedrag, althans het schaden van het aanzien van en de belangen van het voetbal, meer in het bijzonder aan openlijke geweldpleging tegen personen.’

Het is voor de supporter daarmee niet altijd duidelijk wat hem precies wordt verweten. Het voeren van verweer wordt daardoor moeilijk gemaakt. Een supporter is namelijk niet bekend met de documenten, verklaringen of camerabeelden waarop een aanklacht is gebaseerd. Het staat de supporter echter vrij om bepaalde gegevens op te vragen. Dit zal echter veelal voor vertraging zorgen, gezien de beroepstermijn van 14 dagen.⁶⁶ De beroepstermijn zal in die periode worden opgeschort. Het opvragen van stukken bij het OM is vaak nog wel een mogelijkheid. Het zien van camerabeelden is dat niet. Deze beelden bevinden zich veelal bij de veiligheidscoördinatoren van de BVO.

⁶² Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003, p. 8. Dit volgt ook uit de huidige ‘Aanwijzing bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgerelateerd gedrag’.

⁶³ Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 28.

⁶⁴ Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 51.

⁶⁵ 50% van de boetes wordt binnen één maand betaald: CIV Jaarverslag seizoen 2015/2016, p. 53.

⁶⁶ Art. 3.5 Reglement Commissie Stadionverboden.

In de aanklacht wordt de term voetbalgerelateerd wangedrag altijd opgenomen.⁶⁷ Dit is een breed toepasbare term waarmee de KNVB zich indekt. De term ‘voetbalgerelateerd wangedrag’ wordt als volgt gedefinieerd: *‘gedragingen van natuurlijke personen in directe relatie tot het voetbal en die te maken hebben dan wel bestaan uit verstoring van de openbare orde/veiligheid en/of het plegen van strafbare feiten’*.⁶⁸

In het stadionverbod staat verder vermeld dat de supporter binnen zes weken een pasfoto moet inleveren. Bij gebreke daarvan wordt het stadionverbod verdubbeld. De pasfoto is nodig om het stadionverbod te kunnen handhaven.⁶⁹ Het stadionverbod bevat daarnaast de termijn en de mogelijkheid om een meldingsovereenkomst aan te gaan. Door een meldingsovereenkomst met de KNVB aan te gaan kan de supporter een deel van het stadionverbod omzetten in een voorwaardelijke uitsluiting.⁷⁰ De supporter zal zich dan op een door de KNVB te bepalen politiebureau moeten melden gedurende uit- en thuiswedstrijden. In het stadionverbod staat verder informatie over de mogelijkheid om beroep aan te tekenen bij de Commissie Stadionverboden.

2.5 Het beroep

Een supporter kan tegen het opgelegde stadionverbod in beroep gaan bij de Commissie Stadionverboden.⁷¹ Dit kan een supporter uitsluitend schriftelijk doen.⁷² De supporter dient een pdf-bestand te mailen naar beroep.stadionverbod@knvb.nl. Een andere mogelijkheid is om het beroep aangetekend te versturen naar de Commissie Stadionverboden in Zeist.⁷³ De supporter dient in het beroep aan te geven waarom hij of zij het niet eens is met stadionverbod. Het staat de supporter vrij om zich te laten bijstaan door bijvoorbeeld een advocaat, hoewel de supporter daar niet door de KNVB op wordt gewezen. Bij lokale stadionverboden is er vaak ondersteuning van de supportersvereniging.⁷⁴

⁶⁷ Ferwerda e.a. 2014. p. 81.

⁶⁸ Rb. Utrecht 19 november 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:5705, r.o. 3.8.

⁶⁹ *Kamerstukken II* 1997/98, 25 232, nr.10, p. 11.

⁷⁰ Brouwer en Schilder, *TvS&R*, 2009/3, p. 95.

⁷¹ Art. 11.1 KNVB standaardvoorwaarden.

⁷² Rooij, *Justitiële Verkenningen*, 2018, p. 22.

⁷³ In het geval de supporter geen e-mailadres heeft. Art. 3.2 Reglement Commissie Stadionverboden.

⁷⁴ Van Rooij 2016, p. 151.

De termijn voor het instellen van beroep is 14 dagen en begint te lopen op het moment dat het stadionverbod is uitgereikt. Wanneer het beroepschrift later dan na 14 dagen wordt ontvangen, wordt het niet-ontvankelijk verklaard.⁷⁵ De Commissie Stadionverboden zal het beroep dan niet in behandeling nemen. Het stadionverbod blijft in dat geval gehandhaafd. De Commissie Stadionverboden heeft een termijn van 30 dagen om tot een beslissing op het beroep te komen. In die termijn wordt het beroepschrift behandeld. De termijn kan echter eenmalig met nog eens 30 dagen worden verlengd. Hiervoor hoeft de Commissie Stadionverboden geen specifieke reden aan te dragen.⁷⁶ In totaal heeft de commissie daarmee 60 dagen om tot een beslissing op het beroepschrift te komen. Het beroep heeft in die periode geen schorsende werking.⁷⁷ Het stadionverbod blijft in die fase dan ook gehandhaafd. Dit betekent dat een supporter zijn club tot tweeënhalve maand niet kan bezoeken.

De Commissie Stadionverboden deelt de beslissing op het beroepschrift schriftelijk met de supporter, per mail of briefpost.⁷⁸ In deze beslissing worden de standpunten van de supporter summier samengevat en wordt de zienswijze van de Commissie Stadionverboden uiteengezet. Bij de toetsing van het beroep wordt door de commissie gekeken naar de juistheid van de feiten. Dit doet de commissie aan de hand van foto- en videobewijs en getuigenverklaringen. Ook neemt de commissie civielrechtelijke jurisprudentie mee bij de beoordeling van het beroep.⁷⁹ De KNVB heeft hier echter veel beleidsvrijheid. Zo kan de KNVB een civielrechtelijk stadionverbod opleggen c.q. handhaven wanneer een supporter in een strafrechtelijke procedure is vrijgesproken.⁸⁰ Dit kan het geval zijn wanneer er informatie door de BVO wordt verschaft.⁸¹ Dit wordt door supporters als onrechtvaardig ervaren.⁸²

De Commissie Stadionverboden kan het beroep gegrond verklaren en daarmee het stadionverbod vernietigen, het stadionverbod bevestigen, wijzigen of opschorten.⁸³ Na de beslissing van de commissie wordt het civielrechtelijke stadionverbod definitief. De kans op een geslaagd beroepschrift en daarmee vernietiging van het stadionverbod is vrij klein. In het

⁷⁵ Art. 3.2 Reglement Commissie Stadionverboden.

⁷⁶ Art. 3.5 Reglement Commissie Stadionverboden.

⁷⁷ Art. 3.1 Reglement Commissie Stadionverboden.

⁷⁸ Art. 3.6 Reglement Commissie Stadionverboden.

⁷⁹ Van Rooij 2017, p. 557.

⁸⁰ Dit is het geval wanneer het stadionverbod tevens berust op een andere bron dan informatie van het OM. Zie Ferwerda e.a. 2014, p. 81.

⁸¹ 'Waar moet de KNVB rekening mee houden bij het opleggen van een maatregel?', hetccv.nl.

⁸² Ferwerda e.a. 2014, p. 81

⁸³ Art. 3.7 Reglement Commissie Stadionverboden. CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 41.

seizoen 2018/2019 ontving de Commissie Stadionverboden 166 beroepschriften. Daarvan werden er 138 stadionverboden gehandhaafd.⁸⁴ Dit duidt er volgens de KNVB op dat erg zorgvuldig te werk wordt gegaan door het OM, de BVO's en de KNVB zelf.⁸⁵ Dit is in lijn met de ratio dat de KNVB in beginsel een stadionverbod oplegt wanneer er een melding wordt gedaan door het OM.⁸⁶

Wanneer het stadionverbod wordt vernietigd deelt de KNVB dit met de afdeling veiligheid van de BVO. De seizoen- of clubkaart van de supporter wordt dan gedeblokkeerd. De supporter krijgt hier geen vergoeding voor.⁸⁷ Dit heeft de KNVB contractueel uitgesloten.⁸⁸ De vraag kan gesteld worden of dit niet onredelijk bezwarend is.⁸⁹ Een stadionverbodenprocedure kan namelijk maanden duren, waarin de supporter zijn of haar club niet kan bezoeken. Rechtbank Breda is echter van mening dat de strafrechtelijke onschuldpresumptie niet van toepassing is in de contractuele verhouding tussen de KNVB en supporter en een contractueel uitgesloten schadevergoedingsplicht daarmee niet onredelijk bezwarend is.⁹⁰ In hoofdstuk 5 wordt hier verder op ingegaan.

Nadat een stadionverbod definitief is geworden heeft de supporter nog slechts de mogelijkheid om zich tot de burgerlijke rechter te wenden. Dit is voor veel supporters een te grote stap, doordat de kosten het veelal niet opwegen tegen de baten.⁹¹ Daarnaast kent de burgerlijke rechter de KNVB veel beleidsvrijheid toe.⁹² Dit maakt de kans op een succesvolle gerechtelijke procedure klein.⁹³ Wanneer een supporter niet in beroep gaat bij de Commissie Stadionverboden blijft het stadionverbod gehandhaafd. Er wordt daarmee automatisch uitgegaan van de juistheid van het civielrechtelijke stadionverbod. Het is de vraag of dit wenselijk is. Een supporter kan om diverse redenen nalaten om beroep in te stellen. Dit hoeft niet automatisch te betekenen dat het stadionverbod daarmee gegrond is. Zo kunnen er fouten zijn gemaakt bij de informatieverschaffing vanuit het OM en/of de BVO. Het Hof Amsterdam heeft in 2006 bovendien geoordeeld dat de KNVB een eigen verantwoordelijkheid heeft om te

⁸⁴ De KNVB geeft aan dat 99,5% van de stadionverboden standhoudt. CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 41.

⁸⁵ CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019, p. 41.

⁸⁶ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003, p. 7.

⁸⁷ Ferwerda e.a. 2014, p. 82.

⁸⁸ Art. 10.10 KNVB standaardvoorwaarden.

⁸⁹ Hof Den Haag 9 augustus 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AY6000, r.o. 10.3.

⁹⁰ Rb. Breda 3 januari 2007, ECLI:NL:RBBRE:2007:AZ5436, r.o. 3.8.

⁹¹ Van Rooij, *Justitiële Verkenningen* 2018, p. 20.

⁹² Rb. Utrecht 2 december 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BK5245, r.o. 4.3 en Rb. Almelo 11 februari 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:434, r.o. 4.14.

⁹³ Uitzonderingen daargelaten: Rb. Utrecht 12 februari 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:516.

na te gaan of er een voldoende feitelijke grondslag aanwezig is voor het opleggen van een stadionverbod.⁹⁴ Hoe de KNVB deze verantwoordelijkheid concreet invult is echter niet duidelijk.

2.6 De Commissie Stadionverboden

Om civielrechtelijke stadionverboden op evenwichtigheid te toetsen werd er door de KNVB een Commissie Stadionverboden in het leven geroepen.⁹⁵ Bij de instelling van de Commissie Stadionverboden werd er echter nog weinig geregeld. In het beleidskader uit 2003 wordt er slechts één regel aan de Commissie Stadionverboden gewijd: *‘De KNVB heeft een Commissie Stadionverboden KNVB ingesteld die zorgdraagt voor een juiste wijze (zorgvuldigheidsbeginsel) van strafmaattoebedeling’*.⁹⁶ De toevoeging van KNVB duidt erop dat de Commissie Stadionverboden een orgaan van de KNVB is. De Commissie Stadionverboden zou daarmee een onderdeel van de KNVB zijn, die op basis van het zorgvuldigheidsbeginsel tot een juiste strafmaattoebedeling dient te komen. Uit kamerstukken blijkt dat de voorzitter een officier van justitie zou zijn.⁹⁷ In 2011 wordt er in het nieuwe beleidskader meer duidelijk over de Commissie Stadionverboden.⁹⁸ In het beleidskader staat het volgende vermeld:

*‘Een stadionverbod heeft, hoewel sprake is van een civiele maatregel, een straffend karakter. De KNVB heeft daarom een onafhankelijk orgaan in het leven geroepen: de Commissie Stadionverboden. De Commissie Stadionverboden kan de beslissingen van de KNVB betreffende opgelegde stadionverboden toetsen. Het instellen van beroep tegen een beslissing van de KNVB betreffende een opgelegd stadionverbod, moet dan ook worden ingediend bij de Commissie.’*⁹⁹

Het belang van een onafhankelijke commissie wordt in het nieuwe beleidskader helder onderschreven. De voordelen daarvan zouden onder andere zijn:

⁹⁴ Hof Amsterdam 2 november 2006, ECLI:NL:GHAMS:2006:AZ1393, r.o. 2.11.

⁹⁵ *Kamerstukken II* 1998/99, 25 232, nr.15, p. 9.

⁹⁶ Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003, p. 8.

⁹⁷ *Kamerstukken II* 1998/99, 25 232, nr.15, p. 9.

⁹⁸ Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 29.

⁹⁹ Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 29.

- De commissie motiveert de supporter duidelijk wat de aanleiding van het stadionverbod is. Er is sprake van hoor en wederhoor;
- De supporter krijgt de mogelijkheid zich tegen aantijgingen te verdedigen. De supporter blijft minder met opgekropte gevoelens achter, ook als het stadionverbod gehandhaafd blijft;
- Het serieuze karakter en een slimme samenstelling van de commissie verhoogt de acceptatiegraad onder supporters. Met andere woorden: supporters accepteren straffen sneller.¹⁰⁰

Per 1 maart 2022 heeft de KNVB een vernieuwd reglement Commissie Stadionverboden op haar eigen website gepubliceerd.¹⁰¹ Hierin is vermeld dat de commissie uit ten minste drie leden bestaat die voor een termijn van 3 jaar worden benoemd door het bestuur betaald voetbal van de KNVB.¹⁰² De commissie kan telkens voor drie jaar worden herbenoemd. Een lid van de commissie kan tot de leeftijd van 70 jaar in functie blijven.¹⁰³ Veel zaken zijn echter nog niet vastgelegd. In het jaarverslag Voetbal en Veiligheid 2016 heeft de KNVB enige informatie verschaft over het precieze aantal leden en de functie van deze leden. De leden van de Commissie Stadionverboden zijn twee (straf)rechters, een oud veiligheidscoördinator en een oud politiecommandant.¹⁰⁴ Deze samenstelling is echter nergens opgenomen in reglementen van de KNVB. Uit navraag bij de KNVB in 2016 blijkt er echter niet sprake te zijn van twee, maar één (straf)rechter in de commissie.¹⁰⁵ En er zijn nog meer onduidelijkheden. Hoe vindt overleg tussen de leden van de commissie plaats en in welke frequentie? Wat gebeurt er als er geen consensus is tussen de leden? Krijgen de leden een vergoeding?¹⁰⁶ Er zijn al met al nog veel vraagtekens te zetten bij de Commissie Stadionverboden. In de jaarlijkse bondsvergadering van de KNVB wordt er geen aandacht besteed aan de (her)benoeming van leden van de Commissie Stadionverboden. Dit is opvallend nu de (her)benoeming van leden van de reglementscommissie wél is opgenomen in het jaarlijkse verslag van de bondsvergaderingen van de KNVB.¹⁰⁷

¹⁰⁰ Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 29.

¹⁰¹ Reglement Commissie Stadionverboden, vanaf 1 maart 2022.

¹⁰² Art. 2.1 Reglement Commissie Stadionverboden.

¹⁰³ Art. 2.2 Reglement Commissie Stadionverboden.

¹⁰⁴ CIV Jaarverslag seizoen 2015/2016, p. 51.

¹⁰⁵ Rooij, *Justitiële Verkenningen*, 2018, p. 21.

¹⁰⁶ Volgens de KNVB worden de Commissieleden niet door de KNVB betaald en moet de Commissie als een onafhankelijk en controlerend orgaan worden beschouwd. Van Rooij 2016, p. 150.

¹⁰⁷ *Verslag bondsvergadering KNVB*, d.d 24 juni 2021.

Het is voor supporters al met al in het geheel niet duidelijk wie er in de Commissie Stadionverboden zitten en wat de werkwijze van de Commissie is.¹⁰⁸ Advocatenkantoor Cleerdin & Hamer heeft hier in 2012 een document over online gezet.¹⁰⁹ Hierin wordt aangegeven dat de KNVB de namen van de commissieleden niet wil verstrekken. Daarnaast staat er dat het onduidelijk is of er een zitting plaatsvindt waar tot een beslissing wordt gekomen op het beroepschrift. Ook staat er vermeld dat het niet mogelijk is om de stukken te krijgen waarover de KNVB beschikt. Het ontbreekt aan transparantie in de procedure bij de Commissie Stadionverboden.¹¹⁰ Dit gebrek aan transparantie is in 2005 door de overkoepelende supportersverenigingen aangekaart bij de rechter.¹¹¹ Zij stellen dat niet duidelijk is wat de werkwijze van de commissie is, uit welke personen de commissie staat en wat de exacte status van de commissie is.¹¹² Volgens de supportersverenigingen zou op de KNVB de plicht rusten om de Commissie Stadionverboden met voldoende waarborgen te omkleden.¹¹³ Het Hof Den Haag gaat daar echter niet in mee en overweegt:

‘Op grond van het voorgaande is het hof van oordeel dat artikel 11 voorziet in een extra waarborg voor de supporter aan wie een stadionverbod en/of een boete is opgelegd. Het gaat daarbij om een snelle en kosteloze heroverweging van een mogelijk ten onrechte jegens een supporter genomen besluit tot het opleggen van een stadionverbod en/of boete, onverminderd de mogelijkheid van de desbetreffende supporter om zich tot de overheidsrechter te wenden’¹¹⁴

Deze overweging van het Hof wordt in de literatuur bekritiseerd.¹¹⁵ Zo overweegt Prins dat het via zelfregulering opleggen van stadionverboden een schaduwkant heeft. Het ontbreekt bij zelfregulering namelijk veelal aan controle, verantwoording en transparantie. Volgens Prins staat of valt de legitimiteit van zelfregulering uiteindelijk bij zorgvuldigheid, transparantie en voldoende waarborgen.¹¹⁶ Hier heeft Prins een solide punt. De straffen van de KNVB zijn fors: jarenlange stadionverboden en hoge boetes. De beroepsprocedure bij de KNVB is de

¹⁰⁸ Van Rooij 2016, p. 160.

¹⁰⁹ Juridische actualiteiten, ‘Het stadionverbod’, 2012. <http://cleerdin-hamer.nl/wp-content/uploads/2012/04/Stadionverbod.pdf>.

¹¹⁰ Prins, *NJB* 2006/30.

¹¹¹ Hof Den Haag 9 augustus 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AY6000.

¹¹² Hof Den Haag 9 augustus 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AY6000, r.o. 38

¹¹³ Hof Den Haag 9 augustus 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AY6000, r.o. 39

¹¹⁴ Hof Den Haag 9 augustus 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AY6000, r.o. 42

¹¹⁵ Prins, *NJB* 2006/30.

¹¹⁶ Prins, *NJB* 2006/30.

enige laagdrempelige manier om een stadionverbod aan te vechten. De gerechtelijke route is voor veel supporters namelijk duur en ingewikkeld.¹¹⁷ Van de KNVB mag daarom verwacht worden dat de procedure bij de Commissie Stadionverboden voldoende transparant is en met de nodige waarborgen is omgeven.

2.7 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is het civielrechtelijk stadionverbod en de beroepsprocedure bij de KNVB nader toegelicht. Het civielrechtelijk stadionverbod is de laatste twintig jaar uitgegroeid tot een cruciaal instrument om voetbalsupporters te straffen en weren uit stadions. Met het civielrechtelijk stadionverbod worden de nadelen van het strafrecht omzeild en kunnen stadionverboden snel en effectief worden opgelegd. Door middel van een beroepschrift kan de supporter in beroep gaan tegen een opgelegd stadionverbod bij de Commissie Stadionverboden. De beroepsprocedure is echter vrij summier geregeld en er is weinig transparantie en openheid over de procedure. Zo is niet bekend wie er in de Commissie Stadionverboden zitten en hoe zij tot een beslissing op het beroepschrift komen. Dit gebrek aan transparantie laat de keerzijde van civielrechtelijke stadionverboden duidelijk zien.

¹¹⁷ Van Rooij, *Justitiële Verkenningen*, 2018, p. 20.

H.3 Procedurele rechtvaardigheid

3.1 Inleiding

In het jaar 1974 werd het begrip procedurele rechtvaardigheid voor het eerst genoemd in een wetenschappelijk artikel, geschreven door vier onderzoekers: Thibaut, Walker, LaTour en Houlden.¹¹⁸ Het opvolgende jaar schreven de sociaal psycholoog Thibaut en de jurist Walker er een volledig boek over: *'Procedural Justice: A Psychological Analysis'*.¹¹⁹ Daarmee werd de theorie van procedurele rechtvaardigheid op de 'wetenschappelijke kaart' gezet. Er gingen al snel meer wetenschappers met de theorie aan de haal.¹²⁰ Ook hier in Nederland is de procedurele rechtvaardigheidstheorie verder ontwikkeld en uitgebrewd. Met name hoogleraar Sociale Psychologie Van den Bos heeft met zijn werk procedurele rechtvaardigheid in Nederland voor het voetlicht gebracht.¹²¹ Maar wat is procedurele rechtvaardigheid precies? Gaat het mensen niet alleen maar om de uitkomst van een procedure, ook wel distributieve rechtvaardigheid genoemd? In de afgelopen decennia zijn er vele procedurele rechtvaardigheidsconcepten ontwikkeld. In dit hoofdstuk zal op die concepten worden ingegaan. Welke aspecten maken dat een procedure door mensen als rechtvaardig wordt ervaren? En wat is het belang van procedurele rechtvaardigheid in onze huidige maatschappij? Ook zal de empirische dimensie van procedurele rechtvaardigheid worden toegelicht. Gedurende deze zoektocht naar de essentie van procedurele rechtvaardigheid zullen mogelijke knelpunten in de stadionverbodenprocedure worden gesignaleerd en besproken. Op deze knelpunten zal in hoofdstuk 5 verder worden gebouwd. Eerst zal in dit hoofdstuk de verhouding tussen distributieve en procedurele rechtvaardigheid nader worden toegelicht.

3.2 Procedurele rechtvaardigheid en distributieve rechtvaardigheid

Toen Thibaut en Walker hun boek over procedurele rechtvaardigheid publiceerden, was er door sociaal psychologen al veel over het onderwerp geschreven.¹²² Zo schreven Lewin,

¹¹⁸ Lind & Tyler 1988, p. 7.

¹¹⁹ Thibaut & Walker 1975.

¹²⁰ Leventhal 1980 en Lind & Tyler 1988.

¹²¹ Van den Bos 2007.

¹²² Lind & Tyler 1988, p. 7.

Lippit en White in 1939 over drie verschillende *social climates* waarin keuzes tot stand kwamen; het autocratische klimaat, het democratische klimaat en het ‘laissez faire’ klimaat.¹²³ In het ‘laissez faire’ klimaat werden individuen nihil betrokken bij de te maken keuzes. Waar het autocratische klimaat uiteindelijk vanuit taakoriëntatie als meest optimaal naar voren kwam, zorgde het democratische klimaat voor de meest vriendelijke en samenhangende groepen, zonder significant af te doen aan de prestaties.¹²⁴ In het democratische klimaat was de ruimte voor input én medezeggenschap van individuen het grootst. Een ander relevant domein van onderzoek was het communicatienetwerk.¹²⁵ Onderzocht werd welk effect de mate en openheid van communicatie in het netwerk op individuen had. Het bleek dat individuen die met meer leden van het netwerk (open) konden communiceren en dit vanuit een centrale positie konden doen, meer voldaan waren.¹²⁶ De procedurele rechtvaardigheidstheorie was in die jaren echter nog niet als afzonderlijke theorie tot stand gekomen en kwam pas volledig tot leven met het boek van Thibaut en Walker. De psycholoog Thibaut en jurist Walker stelden dat zelfs als de uitkomst van een procedure zou tegenvallen, mensen deze uitkomst toch positief zouden ontvangen, indien het proces als procedureel rechtvaardig werd ervaren. Het zou mensen daarmee niet alleen om het resultaat gaan, maar ook om de manier waarop tot het resultaat werd gekomen. Oftewel distributieve én procedurele rechtvaardigheid.¹²⁷

Distributieve rechtvaardigheid ziet op de uitkomst van de procedure, de ervaren rechtvaardigheid van een beslissing. Het gaat bij distributieve rechtvaardigheid kort gezegd om de verdeling en lasten en baten over individuen.¹²⁸ Er kunnen drie distributieve maatstaven worden onderscheiden. De eerste maatstaaf is de verdeling op basis van individuele behoeften. Houdt de uitspraak rekening met mijn specifieke situatie? Verder is gelijkheid een maatstaaf. Sluit de uitspraak aan op de bestaande regels? De laatste distributieve maatstaaf ziet op de verdeling op basis van individuele verdiensten. Vinden mensen dat zij hebben gekregen waar ze recht op hadden?¹²⁹ Procedurele rechtvaardigheid gaat over de vraag of personen de interactie met en de wijze waarop zij zijn behandeld in een

¹²³ Lewin, Lippitt & White, *J. Soc. Psychol* 1939.

¹²⁴ Lind & Tyler 1988, p. 8.

¹²⁵ Bavelas, *J. Acoust. Soc. Am* 1950/22.

¹²⁶ Lind & Tyler 1988, p. 9.

¹²⁷ Verburg 2019, p 45.

¹²⁸ Boekema, *NTB* 2015, p. 291.

¹²⁹ Burleigh & Meegan Soc. *Justice Res* 2013, p 2.

procedure als eerlijk en rechtvaardig ervaren.¹³⁰ Waar het bij procedurele rechtvaardigheid om het proces gaat, staat bij distributieve rechtvaardigheid de ‘distributie’, of wel de uitkomst centraal. Hoe verhoudt distributieve rechtvaardigheid zich tot procedurele rechtvaardigheid?

Dat het mensen niet alleen maar om het resultaat gaat is voor bijvoorbeeld economen moeilijk te begrijpen.¹³¹ Distributieve en procedurele rechtvaardigheid sluiten elkaar echter niet uit.¹³² De twee theorieën lopen juist in elkaar over en beïnvloeden elkaar wederzijds.¹³³ Contextuele omstandigheden hebben daarenboven invloed op welke vorm van rechtvaardigheid door een partij als belangrijker wordt gepercipieerd. Zo bleek uit een onderzoek naar het instellen van hoger beroep in het bestuursrecht dat het mensen meer te doen was om de uitkomst van de procedure en zij evenzo meer waarde hechten aan distributieve rechtvaardigheid.¹³⁴ Toch kan het oordeel over die uitkomst weer worden beïnvloed door de manier waarop men de procedure heeft ervaren.¹³⁵ De twee vormen van rechtvaardigheid hebben dan ook een sterke correlatie en kunnen niet los van elkaar worden gezien.¹³⁶ De mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid zal namelijk het oordeel over de distributieve rechtvaardigheid bepalen en andersom net zo.¹³⁷

3.3 Aspecten van procedurele rechtvaardigheid

Wat maakt precies dat een procedure als rechtvaardig wordt ervaren? Thibaut en Walker komen tot de conclusie dat daarvoor drie aspecten van groot belang zijn: *voice*, *process control* en *outcome control*.¹³⁸ Waar *voice* staat voor de mogelijkheid van eigen inbreng, staat *process control* voor de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het proces, waaruit de invloed op de uitkomst (*outcome control*) afstamt. In de jaren na het artikel van Thibaut en Walker zijn er echter nieuwe factoren van procedurele rechtvaardigheid naar voren gekomen.¹³⁹ Zo kwam Leventhal met zes kenmerken van procedurele rechtvaardigheid: *consistency*, *bias suppression*, *accuracy of information*, *correctability*, *representation* en

¹³⁰ Verburg 2019, p. 35.

¹³¹ Van Velthoven, *RMThemis* 2011/1, p. 7.

¹³² Cropazano & Ambrose 2001.

¹³³ Van Velthoven, *RMThemis* 2011/1, p. 10.

¹³⁴ Boekema, *NTB* 2015, p. 297.

¹³⁵ Van Velthoven, *RMThemis* 2011/1, p. 10.

¹³⁶ Lind & Tyler 1988, p. 1.

¹³⁷ Van den Bos 2007, p. 189.

¹³⁸ Thibaut & Walker 1975, p. 67.

¹³⁹ Leventhal 1980 en Lind & Tyler 1988.

ethically.¹⁴⁰ Na het werk van Leventhal in 1980 zijn er nog meer procedurele rechtvaardigheidsfactoren aangedragen. Zo stellen Lind & Tyler dat procedurele rechtvaardigheid drie aspecten kent: *neutrality*, *trust* en *standing*.¹⁴¹

De verschillende procedurele rechtvaardigheidsaspecten lopen door elkaar heen en beïnvloeden elkaar onderling.¹⁴² Bepaalde aspecten zullen bovendien zwaarder wegen dan anderen.¹⁴³ Het procedurele rechtvaardigheidsbegrip van Thibaut en Walker bleek achteraf dan ook vrij ruim te zijn.¹⁴⁴ De grote hoeveelheid aan procedurele rechtvaardigheidsaspecten kan het moeilijk maken om het procedurele rechtvaardigheidsbegrip duidelijk af te bakenen.¹⁴⁵ Er wordt hier gekozen om een selectie aan aspecten nader toe te lichten en te bespreken. Dit zijn de aspecten die door de grondleggers van procedurele rechtvaardigheid als fundamenteel worden aangemerkt. Dit met de wetenschap dat er nog vele andere factoren zijn die de ervaren procedurele rechtvaardigheid kunnen beïnvloeden.¹⁴⁶ De eerste twee aspecten die worden besproken zijn *voice* en *proces control*, die door Thibaut en Walker zijn aangedragen. Bij de analyse van de aspecten wordt telkens geanalyseerd hoe de stadionverbodenprocedure invulling geeft aan de besproken procedurele rechtvaardigheidsaspecten. Het gaat in dit hoofdstuk slechts om de verwachte invulling van de procedurele rechtvaardigheidsaspecten op basis van wat bekend is over de stadionverbodenprocedure. In hoofdstuk 5 zullen de resultaten van het empirisch onderzoek daarbij worden betrokken.

3.3.1 *Voice en process control*

Het gevoel van autonomie is een van de allerbelangrijkste menselijke behoeften.¹⁴⁷ We gedijen bij het idee dat ons handelen invloed heeft. Deze menselijke behoefte komt voornamelijk tot uiting in het aspect *process control*. *Process control* gaat uit van het idee dat we invloed hebben op hoe een procedure verloopt.¹⁴⁸ Het gaat erom of partijen hebben

¹⁴⁰ Lind & Tyler 1988, p. 104.

¹⁴¹ Van Velthoven, *RMThemis* 2011/1, p. 8.

¹⁴² Lind noemt *respect*, *voice* en *explanation* als belangrijkste factoren. Lind 2015.

¹⁴³ Lind & Tyler 1988, p. 105.

¹⁴⁴ Van Velthoven, *RMThemis* 2011/1, p. 9.

¹⁴⁵ Verburg 2019, p. 40.

¹⁴⁶ Zie bijvoorbeeld Verburg 2019, p. 38.

¹⁴⁷ Ryan & Deci, *Am. Psychol.* 2000, p. 68.

¹⁴⁸ Verburg 2019, p. 38.

kunnen participeren in de wijze van besluitvorming.¹⁴⁹ *Process control* werd door Thibaut en Walker gezien als een essentieel kenmerk van procedurele rechtvaardigheid. Wanneer partijen het gevoel hebben meer richting en controle te kunnen uitoefenen op het verloop van de procedure, dan zou de procedure als rechtvaardiger worden ervaren. Zij pleitten om die reden voor een adversair proces, waarin partijen meer proces controle zouden hebben.¹⁵⁰ In hun boek vergelijken ze het adversair Anglo-Amerikaanse proces met de inquisitoire Europese rechtsgang.¹⁵¹ Thibaut en Walker concentreerden zich daarmee op (juridische) bindende procedures, waarbij de uitkomst wordt bepaald door een derde partij.¹⁵² Bij een adversair proces neemt de rechter een passieve rol in. Partijen krijgen daarmee veel ruimte om invloed uit te oefenen op het proces en hun positie. In een dergelijk proces is de autonomie van partijen groot. Bij een inquisitoir proces speelt de rechter een actieve rol en is de ruimte voor eigen inbreng van partijen kleiner. Een adversair proces zou de ervaren procedurele rechtvaardigheid ten goede komen, zo concludeerden Thibaut en Walker.¹⁵³

Process control is een nadere uitwerking van *voice*.¹⁵⁴ *Voice* ziet op de mogelijkheid van een partij om zijn belangen in de procedure te kunnen uiten. Partijen dienen het gevoel te hebben dat ze hun ‘zegje hebben kunnen doen’. Zij dienen in de procedure voldoende de mogelijkheid te hebben om hun standpunten naar voren te kunnen brengen. Dit sluit aan bij hoor en wederhoor, zoals we dat in de gangbare juridische procedures kennen.¹⁵⁵ Door middel van -het juridische- hoor en wederhoor wordt de mogelijkheid voor partijen gecreëerd om belangen en standpunten uiteen te zetten. *Voice* wordt door alle pioniers op het gebied van procedurele rechtvaardigheid als een onontbeerlijk aspect van procedurele rechtvaardigheid gezien.¹⁵⁶

Hoe wordt er ruimte gegeven aan *voice* en *process control* in de stadionverbodenprocedure? De gehele beroepsprocedure vindt schriftelijk plaats. De supporter heeft dan ook slechts in het beroepsschrift de mogelijkheid om zijn belangen en standpunten naar voren te brengen. Het is de vraag of één enkele schriftelijke ronde daarvoor voldoende en bevredigend is. Zo kan het

¹⁴⁹ Van den Bos 2007, p. 190.

¹⁵⁰ Grootelaar 2018, p. 7.

¹⁵¹ Thibaut & Walker 1975.

¹⁵² Thibaut & Walker 1975.

¹⁵³ Thibaut & Walker 1975.

¹⁵⁴ Verburg 2019, p. 38.

¹⁵⁵ Verburg 2019, p. 21.

¹⁵⁶ Thibaut & Walker 1975, Leventhal 1980, Van den Bos 2005, Lind 2015.

zijn dat de supporter bepaalde zaken mondeling wenst toe te lichten, dat de Commissie Stadionverboden nog vragen heeft voor de supporter en vice versa. De ruimte die in de beroepsprocedure voor het aspect *voice* wordt geboden is kortom minimaal. Ook de mogelijkheden voor *process control* zijn beperkt. Een vorm van *process control* is het om uitstel van het beroepschrift verzoeken.¹⁵⁷ Uitstel zal de beroepsprocedure echter verlengen, terwijl het stadionverbod gedurende de hele beroepsprocedure gehandhaafd blijft. Met uitstel schiet de supporter niet veel op. De mate van *process control* is evenwel zeer beperkt in de stadionverbodenprocedure.

3.3.2 Neutraliteit, betrouwbaarheid & professionaliteit

De aspecten neutraliteit, betrouwbaarheid en professionaliteit¹⁵⁸ hebben betrekking op de beslissende instantie. Neutraliteit ziet op de onpartijdige positie van de instantie. Heeft de instantie geen eigen belang in de zaak? Spelen er geen vooroordelen mee?¹⁵⁹ Een open en transparante procedure draagt bij aan het vertrouwen dat een beslissing op een neutrale manier tot stand komt.¹⁶⁰ Voor neutraliteit dienen beslissingen bovendien te worden gebaseerd op de feiten en regels en niet op vooroordelen en willekeur. In het verlengde van neutraliteit ligt betrouwbaarheid. Is de instantie integer en welwillend? Wordt de partij op een eerlijke manier behandeld? Professionaliteit ziet ten slotte op de vakkundigheid van de instantie.¹⁶¹ Komt de beslissing op een professionele manier tot stand?¹⁶² Ook hier is een open en transparante procedure van belang.

In de stadionverbodenprocedure is de beslissende instantie de Commissie Stadionverboden. Hierbij valt direct op dat de commissie volledig anoniem is, in zowel naam als functie. Het is goed denkbaar dat deze anonimiteit argwaan kan opwekken bij supporters. Hoewel de samenstelling van de commissie nergens openbaar is geregeld, blijkt uit navraag van de KNVB dat de commissie in ieder geval bestaat uit een jurist, een politiecommandant en een oud-veiligheidsmedewerker. Het zwaartepunt van de Commissie Stadionverboden ligt daarmee bij het politie- en veiligheidsperspectief. De supporter heeft echter veelal geen weet

¹⁵⁷ Art. 2.2 Reglement Commissie Stadionverboden.

¹⁵⁸ Verburg 2019, p. 38-39.

¹⁵⁹ ‘*The ability to suppress bias*’, één van de procedurele rechtvaardigheidsaspecten van Leventhal.

¹⁶⁰ Murphy 2017, p. 46.

¹⁶¹ Verburg 2019, p. 39.

¹⁶² ‘*Decision quality or accuracy*’. Leventhal e.a. 1980.

van deze samenstelling. Het gebrek aan openheid kan afbreuk doen aan de neutraliteit en betrouwbaarheid van de commissie. De commissie wordt daarenboven benoemd door het bestuur betaald voetbal van de KNVB. Kan er dan überhaupt nog wel over neutraliteit worden gesproken? Jaarlijks leveren civielrechtelijke stadionverboden de KNVB namelijk gemiddeld een kwart miljoen euro op.¹⁶³ Er is daarmee een sterke prikkel om opgelegde stadionverboden te handhaven. Is de commissie als professioneel aan te merken? Hoewel de Commissie Stadionverboden wordt voorgezeten door een jurist, is dit niet kenbaar voor supporters. Het zal daardoor voor een supporter lastig zijn om een oordeel te vellen over de professionaliteit van de Commissie Stadionverboden. De anonimiteit zal daarom vermoedelijk niet ten goede komen aan het perspectief dat supporters hebben op de professionaliteit van de commissie.

3.3.3 Respect, *explanation* en begrijpelijkheid

Een belangrijk aspect van procedurele rechtvaardigheid is de vraag of een partij respectvol wordt behandeld in de procedure.¹⁶⁴ De interacties met de instantie spelen hierbij een rol. Wanneer een partij de ruimte krijgt om zijn verhaal te doen zal deze sneller het gevoel hebben met respect te zijn behandeld.¹⁶⁵ De vraag of een partij respectvol wordt behandeld hangt echter samen met meerdere procedurele aspecten.¹⁶⁶ Informatie over het verloop van het proces kan bijvoorbeeld bijdragen aan het gevoel met respect te zijn behandeld. Dit wordt ook wel *explanation* genoemd, hetgeen door Lind als een cruciaal kenmerk van procedurele rechtvaardigheid wordt gezien.¹⁶⁷ Wordt er informatie verschaft over het verloop van de procedure en de mogelijke uitkomsten daarvan?¹⁶⁸ *Explanation* hangt nauw samen met het aspect begrijpelijkheid. Begrijpelijkheid kan echter breder worden geïnterpreteerd en ziet op alle aspecten van de procedure. Wordt er helder gecommuniceerd over de gang van zaken? Is het duidelijk voor partijen wat er gebeurt en wat er besloten wordt? Zoals gezegd hangen *explanation* en begrijpelijkheid nauw met elkaar samen.

Het aantal interacties met de Commissie Stadionverboden is beperkt. De vraag of er sprake is van een respectvolle behandeling is bovendien sterk afhankelijk van de ruimte die er voor het

¹⁶³ Gemiddeld 600 stadionverboden per jaar vermenigvuldigt met een boete van €450,-.

¹⁶⁴ Verburg 2019, p. 38.

¹⁶⁵ Verburg 2019, p. 40.

¹⁶⁶ Verburg 2019, p. 41.

¹⁶⁷ Lind 2015, p. 5.

¹⁶⁸ Verburg 2019, p. 46.

uiten van belangen wordt geboden. Zoals eerder opgemerkt is de ruimte hiervoor in de stadionverbodenprocedure minimaal. Bij de uitreiking van het stadionverbod krijgt de supporter schriftelijke informatie over de mogelijkheid om beroep in te stellen en het verloop van de beroepsprocedure. Er wordt uitgelegd hoe er beroep ingesteld kan worden en wat de termijnen zijn. De voorlichting van de KNVB over formele zaken is vrij helder. De informatieverschaffing is echter niet zonder hiaten. Zo wordt nergens duidelijk vermeld dat een supporter bewijsstukken kan opvragen bij de commissie. De supporter is hier vermoedelijk niet van de op de hoogte. Ook wordt de supporter niet gewezen op de mogelijkheid van (juridische) bijstand. Er is verder geen informatie over de concrete inhoudelijke behandeling van het beroepsschrift. Het is voor de supporter daarmee niet duidelijk hoe en op basis van welke gronden wordt besloten in zijn zaak.

3.4 Ervaren procedurele rechtvaardigheid: een gevoel

De hiervoor besproken procedurele rechtvaardigheidsaspecten vormen een handige leidraad in dit onderzoek. Procedurele rechtvaardigheid heeft echter bovenal een empirisch karakter. Het gaat er namelijk om hoe de betrokkenen de procedure ervaren. Dit brengt een inherent subjectief karakter met zich mee.¹⁶⁹ Hoe iets wordt ervaren en gepercipieerd verschilt per individu. Het gaat erom wat rechtvaardig wordt ervaren door de persoon zelf.¹⁷⁰ Het ene individu zal bijvoorbeeld meer waarde hechten aan respect, waar een ander aan het aspect neutraliteit meer waarde toekent. Het is voor mensen daarbij lastig om iets als ‘rechtvaardig’ te bestempelen.¹⁷¹ Rechtvaardig kan daarom ook wel worden ingeruild voor het woord eerlijk.¹⁷² Waar het voor onderzoekers nuttig kan zijn om bepaalde aspecten te destilleren en te onderscheiden¹⁷³, is het voor het individu uiteindelijk vooral een kwestie van gevoel.¹⁷⁴ Een persoon zal namelijk geen onderscheid maken tussen alle verschillende kenmerken en factoren, maar een bepaald gevoel overhouden na een procedure, waarmee tot een oordeel wordt gekomen over de *ervaren* procedurele rechtvaardigheid.¹⁷⁵

¹⁶⁹ Verburg 2019, p. 35.

¹⁷⁰ Grootelaar 2018, p. 7.

¹⁷¹ Van den Bos 2007, p. 188.

¹⁷² Verburg 2019, p. 35.

¹⁷³ Tyler 1988, p. 105.

¹⁷⁴ Verburg 2019, p. 43.

¹⁷⁵ Verburg 2019, p. 40.

Voor de totstandkoming van een specifiek gevoel over een procedure kunnen bepaalde interacties met een instantie een rol spelen, die mogelijk niet altijd kunnen worden geschaard onder een afgebakend begrip. Dit wordt ook wel interactionele rechtvaardigheid genoemd.¹⁷⁶ Deze interactionele rechtvaardigheid ligt besloten in het begrip procedurele rechtvaardigheid.¹⁷⁷ Interactionele rechtvaardigheid ziet op het contact met een instantie.¹⁷⁸ Word ik met respect behandeld? Word ik vriendelijk behandeld? Wordt er de tijd voor mij genomen? Is er op een heldere manier met mij gecommuniceerd?¹⁷⁹ Doordat interactionele rechtvaardigheid verscholen ligt in het bredere begrip procedurele rechtvaardigheid en de elementen gelijksoortig van aard zijn, wordt het hier niet als afzonderlijk concept behandeld.¹⁸⁰

3.5 Het belang van procedurele rechtvaardigheid

Procedurele rechtvaardigheid gaat uit van het grensverleggende idee dat wanneer een procedure door mensen als rechtvaardiger wordt ervaren zij geneigd zijn om positiever tegenover de uitkomst te staan. Zij zullen de uitkomst eerder accepteren en deze beter naleven.¹⁸¹ Waarom is dit belangrijk? In onze samenleving worden we regelmatig geconfronteerd met tegenvallende resultaten. Tegenvallende uitkomsten vormen een onderdeel van de maatschappij waarin we leven. Daar hebben we simpelweg geen invloed op. Waar we wél invloed op hebben, is de manier waarop deze resultaten tot stand komen. Heeft de mevrouw in de civiele rechtszaak het gevoel dat de rechter haar serieus neemt? Komen de belangen van de man die een vergunning voor een dakkapel aanvraagt aan bod? Procedurele rechtvaardigheid heeft directe invloed op de manier waarop we met tegenvallende uitkomsten omgaan. Wanneer we positiever aankijken tegen teleurstellende uitkomsten heeft dat een positieve invloed op de maatschappij als geheel.¹⁸² Uitkomsten zullen eerder worden geaccepteerd en worden nageleefd.¹⁸³ Hierdoor kunnen conflicten sneller en duurzamer worden opgelost.¹⁸⁴

¹⁷⁶ Van den Bos 2007, p. 186.

¹⁷⁷ Verburg 2019, p. 54.

¹⁷⁸ Van den Bos 2007, p. 186.

¹⁷⁹ Van den Bos 2007, p. 187-188.

¹⁸⁰ *Truthfulness, respect, propriety en justification* worden als elementen van interactionele rechtvaardigheid gezien. Zie Bies & Moag 1986.

¹⁸¹ Lind en Tyler 1988, p. 78.

¹⁸² Lind en Tyler 1988, p. 203 e.v.

¹⁸³ Lind en Tyler 1988, p. 78.

¹⁸⁴ Verburg 2019, p. 37.

Procedurele rechtvaardigheid heeft echter niet slechts invloed op de manier waarop we met het resultaat omgaan, maar ook op hoe we omgaan met de instituties die tot dat resultaat komen.¹⁸⁵ We zijn eerder geneigd respect en gezag te hebben voor een institutie wanneer we van mening zijn dat we eerlijk zijn behandeld en de procedure als rechtvaardig hebben ervaren. We achten de legitimiteit van instituties hoger wanneer we het gevoel hebben eerlijk te zijn behandeld.¹⁸⁶ Het is belangrijk dat we vertrouwen en gezag hebben én houden voor onze belangrijke institutionele instellingen.¹⁸⁷ Met voldoende vertrouwen en gezag in onze instellingen kunnen ook toekomstige conflicten op een juiste manier worden opgelost.¹⁸⁸ Dat is van essentieel belang in een goed functionerende samenleving.

3.6 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is uiteengezet wat procedurele rechtvaardigheid precies is. De verhouding tot distributieve rechtvaardigheid is besproken en de belangrijkste aspecten van procedurele rechtvaardigheid zijn verder toegelicht. Hierbij zijn mogelijke knelpunten in de stadionverbodenprocedure toegelicht. Tot slot is besproken waarom procedurele rechtvaardigheid zo belangrijk is onze huidige maatschappij. Met aandacht voor procedurele rechtvaardigheid kan het vertrouwen in instituties worden verbeterd en kunnen conflicten ook in de toekomst op een vreedzame manier worden opgelost. De ervaren procedurele rechtvaardigheid hangt af van een aantal aspecten. Fundamentele aspecten zijn de mogelijkheid om belangen te kunnen uiten, een respectvolle bejegening, begrijpelijkheid van de procedure en een gevoel van neutraliteit en betrouwbaarheid over de beslissende instantie. Deze factoren komen niet alle even goed tot uiting in de stadionverbodenprocedure. Zo is de mogelijkheid om belangen te kunnen uiten beperkt. Verder is de procedure niet transparant en kunnen er vraagtekens worden gezet bij de onafhankelijkheid en neutraliteit van de Commissie Stadionverboden.

¹⁸⁵ Lind en Tyler 1988, p. 162.

¹⁸⁶ Verburg 2019, p. 37.

¹⁸⁷ Instituties staan vandaag de dag meer onder druk dan ooit. 'Kwart Nederlanders heeft gebrek aan vertrouwen in instituties van de rechtsstaat', wdc.nl.

¹⁸⁸ Allewijn 2018, p. 18.

H. 4 De Geschillencommissie

4.1 Inleiding

De Geschillencommissie is in de jaren zeventig van de vorige eeuw opgericht onder de naam Stichting Consumentenklachten.¹⁸⁹ Zoals de naam doet vermoeden richtte de Geschillencommissie zich in eerste instantie enkel op geschillen tussen consumenten en ondernemers. Het oogmerk van de Geschillencommissie is om dergelijke geschillen op een vlotte, laagdrempelige en eenvoudige manier te beslechten. De Geschillencommissie maakt daarvoor gebruik van bindend advies, maar ook van onderling overleg en mediation. In dit hoofdstuk zal de procedure bij de Geschillencommissie worden uiteengezet. De nadruk zal daarbij liggen op de bindend adviesprocedure. Onderling overleg en mediation zijn belangrijke geschilbeslechtingsmethodes, maar lenen zich niet voor een directe vergelijking met de stadionverbodenprocedure. Daarnaast zal er in dit hoofdstuk worden bekeken wat er tot nu toe bekend is over de ervaren procedurele rechtvaardigheid bij de Geschillencommissie. Eerst zal echter kort de ontstaansgeschiedenis van de Geschillencommissie worden besproken.

4.2 De Geschillencommissie

Voordat De Geschillencommissie als ‘De Geschillencommissie’ naar buiten trad heeft zij twee andere namen gehad. In maart 1970 werd zij opgericht onder de naam ‘Stichting Consumentenklachten’. Deze naam werd in 1988 aangepast naar de Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken (SGC). Sinds 2007 wordt de naam ‘De Geschillencommissie’ gehanteerd. In de eerste jaren van het bestaan van de Geschillencommissie richtte de commissie zich louter op het oplossen van geschillen tussen consumenten en ondernemers. Hoewel dit vandaag de dag niet anders is, zijn er de afgelopen decennia verschillende Geschillencommissies bijgekomen en is de reikwijdte van de Geschillencommissie enorm verruimd. Elke branche heeft zijn eigen geschillencommissie. Op dit moment zijn er in totaal tachtig verschillende commissies.¹⁹⁰ Voorbeelden van

¹⁸⁹ Evaluatie De Geschillencommissie 2009, p. 25. In 2007 werd overgegaan op ‘De Geschillencommissie’.

¹⁹⁰ ‘Commissies van de Geschillencommissie’, degeschillencommissie.nl.

geschillencommissies zijn: de commissie advocatuur, dakbedekking, geestelijke gezondheidszorg, sport en beweging, openbaar vervoer en wonen.

Een nieuwe commissie kan echter niet zomaar worden opgericht. Voor de oprichting van een nieuwe geschillencommissie is namelijk onder meer vereist dat de branche van voldoende betekenis is.¹⁹¹ Met de grote hoeveelheid aan verschillende commissies omvat de Geschillencommissie een groot aantal sectoren, wat de Geschillencommissie voor de consument een toegankelijke geschilbeslechting-instantie maakt. De Geschillencommissie functioneert daarmee in de schaduw van de rechtspraak.¹⁹² Hoewel het iedere consument vrij staat om een klacht aan de rechter voor te leggen, past de Geschillencommissie in een tendens waarbij wordt getracht conflicten op efficiëntere en toegankelijke manier op te lossen.¹⁹³ Ook de rechterlijke macht onderschrijft de voordelen van een procedure bij de Geschillencommissie.¹⁹⁴ Voordelen die worden genoemd zijn: het niet hoeven inschakelen van een advocaat, specifieke kennis van de branche en de lagere kosten. In 2016 heeft er bovendien een grote evaluatie van de Geschillencommissie plaatsgevonden.¹⁹⁵ In deze evaluatie is onderzocht hoe de Geschillencommissie functioneert op het gebied van toegankelijkheid en kwaliteit. Daarnaast is de positie van de Geschillencommissie in het geheel van geschilbeslechtinginstanties nader in kaart gebracht.¹⁹⁶ Uit de evaluatie komt een positief beeld naar voren. Op alle onderzochte aspecten scoort de Geschillencommissie ruim voldoende.¹⁹⁷

4.3 Het reglement van de Geschillencommissie

Elke individuele geschillencommissie heeft zijn eigen reglement. Hier zal als voorbeeld gebruik worden gemaakt van het ‘Reglement Geschillencommissie Algemeen’. De reglementen lijken in de basis erg veel op elkaar en wijken slechts op bepaalde gebieden van elkaar af. Alle reglementen zijn in samenspraak met consumenten- en brancheorganisaties tot stand gekomen. In de reglementen is een verscheidenheid aan onderwerpen geregeld: de

¹⁹¹ Evaluatie De Geschillencommissie 2009, p. 30.

¹⁹² Evaluatie De Geschillencommissie 2009, p. 87.

¹⁹³ *Alternative Dispute Resolution* (ADR).

¹⁹⁴ ‘Oplossen zonder rechter, Geschillencommissie’, rechtspraak.nl.

¹⁹⁵ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018.

¹⁹⁶ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 7.

¹⁹⁷ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 50.

samenstelling van de commissie, bevoegdheid, ontvankelijkheid, kosten en behandeling van het geschil, de uitspraak en geheimhouding, wraking en verschoning. Op de samenstelling van de commissie en de behandeling van het geschil zal in de volgende paragraaf worden ingegaan. Hier zal nog kort worden stilgestaan bij twee zaken uit het Reglement Geschillencommissie Algemeen: beslissen aan de hand van de redelijkheid en billijkheid en het wrakingsverzoek.

Wanneer het reglement een onderwerp van geschil niet heeft geregeld zal de commissie beslissen met inachtneming van de redelijkheid en billijkheid.¹⁹⁸ Indien een van de partijen twijfelt over de onafhankelijkheid van de commissie kan er een wrakingsverzoek worden ingediend bij de wrakingscommissie.¹⁹⁹ Dit verzoek zal uiterlijk één week na de zitting schriftelijk en gemotiveerd dienen worden ingediend. Wanneer er sprake is van een terecht wrakingsverzoek zal het commissielid worden vervangen door een nieuw lid. Hiermee wordt getracht de onafhankelijkheid van de commissie zo goed mogelijk te waarborgen.²⁰⁰

4.4 De commissie en de bindend adviesprocedure

Bij de samenstelling van de verschillende Geschillencommissies is gekozen voor een evenwichtige balans. Zo is er één door de Geschillencommissie aangedragen voorzitter. De voorzitter maakt deel uit van de rechterlijke macht.²⁰¹ Voordeel hiervan is dat de voorzitter ruime ervaring heeft met geschilbeslechting. De voorzitter zal daarnaast gedegen juridische kennis bezitten. Naast de voorzitter is er een lid dat het perspectief van de consument representeert en een lid dat het perspectief van het bedrijfsleven representeert. Met zijn drieën vormen ze de commissie. Daarnaast is er een secretaris die de titel van meester in de rechten heeft. Alle commissieleden worden benoemd voor een periode van maximaal 4 jaar.²⁰² Met de samenstelling is getracht om de onafhankelijkheid van de commissie zo goed mogelijk te waarborgen.²⁰³ De taak van de commissie is om geschillen te beslechten door middel van een bindend advies of door een schikking te bevorderen.²⁰⁴

¹⁹⁸ Art. 26 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

¹⁹⁹ Art. 24 lid 2 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²⁰⁰ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 38.

²⁰¹ Art. 2 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²⁰² Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 37.

²⁰³ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 37.

²⁰⁴ Art. 3 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

Een bindend adviesprocedure begint altijd met een klacht. Een consument kan zich met een klacht wenden tot de Geschillencommissie. Hiervoor dient de consument een vragenformulier in te vullen. De Geschillencommissie beoordeelt eerst of de klacht ontvankelijk is. Er zijn namelijk een aantal ontvankelijkheidsvoorwaarden aan de klacht verbonden. Zo is vereist dat de klacht eerst bij de ondernemer is ingediend.²⁰⁵ Daarnaast dient het geschil binnen 12 maanden na de indiening van de klacht bij de ondernemer aanhangig te worden gemaakt.

Andere niet-ontvankelijkheidsgronden zijn:

- het geschil gaat over overlijden, lichamelijk letsel, ziekte;
- het gaat over de niet-betaling van een factuur waaraan geen inhoudelijke klacht ten grondslag ligt;
- het gaat om een geschil waarover de consument reeds bij de rechter een procedure aanhangig heeft gemaakt of waarin de rechter een uitspraak over de inhoud heeft gedaan;
- De behandeling van het geschil doet naar het oordeel van de commissie in belangrijke mate afbreuk aan de effectieve werking van de commissie.

Bij het indienen van een klacht is de consument klachtengeld verschuldigd.²⁰⁶ De hoogte van dit bedrag is niet in het reglement geregeld. Op de website van de Geschillencommissie is echter te vinden dat dit een bedrag van €125,- is.²⁰⁷ Wanneer er uiteindelijk géén deskundigenonderzoek nodig blijkt te zijn dan wordt een bedrag van €75,- terugbetaald. De overige kosten van het geschil worden door de ondernemer gedragen.²⁰⁸ Verder kan ook de ondernemer een geschil aanhangig maken bij de Geschillencommissie. Vereist is dan wel dat de consument hiermee instemt.²⁰⁹

Indien de klacht door de commissie ontvankelijk wordt verklaard zal de commissie de ondernemer hiervan op de hoogte stellen.²¹⁰ In beginsel krijgt de ondernemer dan één maand om zijn standpunt schriftelijk aan de commissie kenbaar te maken. Het standpunt van de ondernemer wordt tevens met de consument gedeeld. Nadat de standpunten van beide partijen

²⁰⁵ Art. 6 lid 1(a) Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²⁰⁶ Bij een geheel of gedeeltelijke gegrondverklaring kan bepaald worden dat de ondernemer het bedrag moet vergoeden, art. 20 lid 1(a) Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²⁰⁷ 'Over ons', de geschillencommissie.nl.

²⁰⁸ Art. 8 lid 4 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²⁰⁹ Art. 12 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²¹⁰ Art. 13 lid 1 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

bij de commissie bekend zijn kan er een mondelinge zitting worden ingepland.²¹¹ Dit kan op verzoek van de commissie, maar ook wanneer één van de partijen dit wenst. Tijdens de mondelinge zitting kunnen partijen hun standpunten nader toelichten en kunnen er getuigen en/of deskundigen worden gehoord. Het staat partijen daarenboven vrij om zich gedurende het geschil bij te laten staan door een derde.²¹² Dit kan bijvoorbeeld een advocaat zijn, maar ook een vertrouwenspersoon in de vorm van een familielid.

Aan het begin van de mondelinge zitting zal de voorzitter zichzelf en de commissieleden voorstellen.²¹³ Vervolgens wordt de klacht samengevat, waarnaar de standpunten van beide partijen door de commissie worden weergegeven. De voorzitter verifieert vervolgens bij partijen of hij de klacht en standpunten van partijen correct heeft omschreven. Voor partijen is er dan ruimte om hun standpunten nader toe te lichten, maar ook om vragen te stellen. Ook zal de commissie vragen hebben voor partijen om de feiten en belangen in de zaak helder te krijgen.

Tijdens de mondelinge behandeling van de zaak kan de commissie toewerken naar een schikking. Indien het tot een schikking komt kan de inhoud daarvan worden vastgelegd in een bindend advies.²¹⁴ Wanneer het niet tot een schikking komt zal de commissie uitspraak doen in de zaak. De beslissing wordt genomen aan de hand van de redelijkheid en billijkheid en met inachtneming van de tussen partijen gesloten overeenkomst en daarvan deel uitmakende voorwaarden. Er wordt besloten met een meerderheid van de stemmen.²¹⁵ In het bindend advies is gemotiveerd uiteengezet hoe tot de beslissing is gekomen. De commissie kan een klacht ongegrond, gedeeltelijke gegrond of gegrond verklaren.²¹⁶ Daarbij kan de commissie de volgende beslissingen nemen:

- een door één van partijen te betalen (schade)vergoeding vaststellen;
- een betalingsverplichting vaststellen;
- de ondernemer en/of aan de consument nakoming opleggen van de overeenkomst;
- de overeenkomst ontbinden of aan de partij-ontbinding bevestigen;

²¹¹ Art. 14 lid 1 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²¹² Art. 7 lid 1 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²¹³ 'Procesinformatie, besluiten', degeschillencommissie.nl.

²¹⁴ Art. 18 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²¹⁵ Art. 16 lid 1 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²¹⁶ Art. 17 lid 1 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

- de ondernemer opdragen de geleverde zaak te vervangen door een soortgelijke zaak;
- aan de ondernemer herstelwerkzaamheden opdragen;
- de consument de bevoegdheid geven voor rekening van de ondernemer herstelwerkzaamheden door een derde te laten uitvoeren
- iedere andere beslissing, die de commissie redelijk en billijk acht ter beëindiging van het geschil.

De totale duur van de procedure kan oplopen tot in totaal 22 weken. Dit verschilt echter per zaak. Zo kan het zijn dat er bij de ene zaak vlot tot een schikking wordt gekomen, waar bij een andere zaak nog uitgebreid deskundigenonderzoek nodig is en partijen er onderling niet uitkomen.

4.5 Mediation en onderling overleg

Het bindend advies is niet de enige route voor het oplossen van een conflict. De Geschillencommissie kan namelijk ook onderling overleg en mediation faciliteren. Onderling overleg wordt gedurende de hele procedure door de Geschillencommissie gestimuleerd. Volgens de Geschillencommissie worden daarmee jaarlijks ruim 40 procent van de zaken opgelost.²¹⁷ Een aantal commissies heeft een deskundige bemiddelaar ter beschikking, die bij partijen onderzoekt of een schikking tot een van de mogelijkheden behoort. Tijdens de zitting is het ook mogelijk voor partijen om een schikking te treffen. Wanneer één van de partijen de schikking niet nakomt, kan de zaak worden heropend en kan de Geschillencommissie alsnog uitspraak doen.

Ook mediation behoort tot een van de mogelijkheden om het conflict tot een goed einde te brengen. Hiervoor kennen een aantal commissies een mediationtraject.²¹⁸ Er wordt gekeken of er bij beide partijen voldoende bereidheid is om het mediationtraject te doorlopen. Wanneer dit traject op niets uitloopt kan de bindend adviesprocedure altijd nog worden gevolgd.

²¹⁷ 'De oplossingen', degeschillencommissie.nl.

²¹⁸ 'De oplossingen', degeschillencommissie.nl.

4.6 Procedurele rechtvaardigheid bij de Geschillencommissie

Wat is er bekend over de ervaren procedurele rechtvaardigheid bij de Geschillencommissie? Tussen 2009 en 2016 heeft er een uitgebreide evaluatie van het functioneren van de Geschillencommissie plaatsgevonden.²¹⁹ Ook in de jaren daarvoor hebben er diverse evaluaties van de Geschillencommissie plaatsgevonden. In deze evaluaties is de theorie van procedurele rechtvaardigheid niet rechtstreeks onderzocht, maar zijn er wel enkele aspecten van procedurele rechtvaardigheid aan bod gekomen. Zo is er onderzoek gedaan naar de eenvoud, onafhankelijkheid, transparantie, deskundigheid en kwaliteit van de Geschillencommissie.²²⁰ Deze factoren kunnen alle bijdragen aan een grotere mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid.²²¹ In de procedure bij de Geschillencommissie zijn de beginselen van procedurele rechtvaardigheid in ieder geval goed gewaarborgd.²²²

Het merendeel van de consumenten vindt de zitting begrijpelijk tot zeer begrijpelijk.²²³ Ook wordt de procedure door de meeste consumenten als vrij eenvoudig aangemerkt, hoewel dit oordeel negatiever wordt wanneer hun klacht ongegrond wordt verklaard.²²⁴ Het oordeel over de onafhankelijkheid van de Geschillencommissie hangt samen met de uitkomst van de procedure. Wanneer de klacht ongegrond wordt verklaard zijn meer consumenten van mening dat de Geschillencommissie partijdig is. Ook vinden meer consumenten de motivering van de uitspraak dan minder begrijpelijk.²²⁵ Een dezelfde trend is waar te nemen bij het oordeel over de vraag of de Geschillencommissie als deskundig en de uitspraak als kwalitatief hoogwaardig kan worden aangemerkt.²²⁶ Het oordeel van de vraag of de procedure bij de Geschillencommissie als procedureel rechtvaardig kan worden aangemerkt hangt dan ook sterk samen met de ervaren distributieve rechtvaardigheid. Desalniettemin valt het oordeel van consumenten over het functioneren van de Geschillencommissie over het algemeen positief uit. Ook in een eerdere evaluatie werd tot een vergelijkbare conclusie gekomen.²²⁷

²¹⁹ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018.

²²⁰ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 3.

²²¹ Thibaut en Walker 1975, Leventhal 1980, Van den Bos 2005, Lind 2015.

²²² Frenken, TVC 2019, p. 215. Hoor en wederhoor, motivering, onpartijdigheid en (deels) openbaarheid.

²²³ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 24.

²²⁴ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 24.

²²⁵ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 40.

²²⁶ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 46.

²²⁷ Evaluatie De Geschillencommissie 2009, p. 95 e.v.

De procedure bij de Geschillencommissie is al met al procedureel rechtvaardig ingericht. Ten eerste is er sprake van een open en evenwichtig samengestelde commissie, waarbij het perspectief van zowel de ondernemer als de consument gehoor krijgt. De samenstelling draagt bij aan een positief oordeel van partijen over de onafhankelijkheid en deskundigheid van de commissie.²²⁸ De commissie stelt zich tijdens de mondelinge zitting voor en legt aan partijen uit hoe de zitting verloopt en wat partijen kunnen verwachten. Hierdoor ontstaat er vertrouwen in de commissie en is de procedure voor partijen over het algemeen goed te begrijpen.²²⁹ Ten tweede draagt het voorzien in een mondelinge zitting bij aan de ervaren procedurele rechtvaardigheid. De mondelinge zitting biedt voor partijen namelijk de mogelijkheid om belangen te uiten. Dit draagt bij aan het gevoel gehoord te worden en daarmee aan de ervaren procedurele rechtvaardigheid.²³⁰ Ten derde wordt er rondom de procedure bij de Geschillencommissie veel aan gedaan om de onafhankelijkheid en betrouwbaarheid te waarborgen. De waarborgen hieromtrent blijken niet slechts uit de samenstelling van de commissie, maar ook uit de mogelijkheid tot wraking. De samenstelling van de commissie, de mondelinge zitting en de onafhankelijkheidswaarborgen vormen alles bijeengenomen belangrijke bijdragende kenmerken aan de ervaren procedurele rechtvaardigheid in de procedure bij de Geschillencommissie.

4.7 Tussenconclusie

De Geschillencommissie is een instantie die zich richt op laagdrempelige en effectieve geschilbeslechting. De afgelopen vijftig jaar is de Geschillencommissie uitgegroeid tot een bepalende instantie in het ADR-landschap. Met de procedure bij de Geschillencommissie wordt burgers een toegankelijk alternatief geboden op de traditionele rechtspraak. In dit hoofdstuk is de bindend adviesprocedure nader uiteengezet. De procedure is met de nodige waarborgen en procedureel rechtvaardig ingericht. Zo kent de Geschillencommissie een evenwichtig samengestelde commissie en een mondelinge zitting. Er wordt aan partijen voldoende ruimte geboden om standpunten en belangen toe te lichten. De Geschillencommissie wordt door consumenten dan ook over het algemeen als positief ervaren.

²²⁸ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 41.

²²⁹ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 24.

²³⁰ Zie paragraaf 3.3.1.

H.5 Procedurele rechtvaardigheid vergeleken

5.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is uiteengezet hoe de procedures bij de Commissie Stadionverboden respectievelijk de Geschillencommissie verlopen. Verder is besproken wat verstaan wordt onder procedurele rechtvaardigheid en welke aspecten een procedure procedureel rechtvaardig maken. Bij deze bespreking zijn diverse knelpunten in de stadionverbodenprocedure naar voren gekomen. In dit hoofdstuk zullen de twee procedures naast elkaar worden gelegd. Bij het vergelijken van de procedures zal telkens naar de in hoofdstuk 3 besproken procedurele rechtvaardigheidsaspecten worden gekeken: *voice*, *process control*, neutraliteit, betrouwbaarheid, professionaliteit, respect, *explanation* en begrijpelijkheid. In het gedane empirisch onderzoek is onderzocht hoe deze aspecten scoren in de procedure bij de Commissie Stadionverboden. In paragraaf 5.4 zal nader op dat onderzoek worden ingegaan. Voordat aan de vergelijking wordt begonnen zal nog worden stilgestaan bij de achterliggende reden en noodzaak van dit onderzoek. Waarom is juist een procedureel rechtvaardigere stadionverbodenprocedure zo van belang?

5.2 Het civielrechtelijke stadionverbod: rechtvaardig?

Met de opkomst van het civielrechtelijke stadionverbod eind jaren negentig ontstond er een significante verschuiving van het strafrecht naar het civielrecht. Als gevolg van de ruimere bevoegdheid van de KNVB om stadionverboden op te leggen werd de rechter nagenoeg volledig buitenspel gezet.²³¹ Deze transitie naar het civielrecht heeft vele negatieve implicaties met zich meegebracht die naar mijn mening onvoldoende worden geadresseerd. Een civielrechtelijk stadionverbod en een boete hebben namelijk een straffend karakter²³², maar kennen de beschermende waarborgen van het strafrecht niet. Enkele belangrijke strafrechtelijke rechtsbeginselen en waarborgen zijn bijvoorbeeld: de onschuldpresumptie, het recht op een eerlijk proces, volgend uit artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de Mens (EVRM) en het beginsel van de redelijke en billijke belangenafweging. De

²³¹ Wierenga en Brouwer, *JBplus* 2014/16, p. 252-254.

²³² Aldus ook de overheid: Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 29.

voetbalsupporter is deze rechtsbescherming eind jaren negentig plotsklaps kwijtgeraakt. Is dit rechtvaardig en wenselijk?

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft geoordeeld dat wanneer er sprake is van een *criminal charge* de waarborgen van artikel 6 EVRM- het recht op een eerlijk proces- van toepassing zijn. Drie kenmerken bepalen of er sprake is van een *criminal charge*: (1) de classificatie naar nationaal recht, (2) de aard van het delict, en (3) de aard en zwaarte van de sanctie.²³³ Uit vaste jurisprudentie van het EHRM blijkt dat die laatste twee criteria veruit het zwaarst wegen in de beoordeling.²³⁴ De nationale classificatie is van sterk ondergeschikt belang.²³⁵ Het civielrechtelijke stadionverbod voldoet aan deze laatste twee zwaarwegende criteria. Aan het eerste criterium wordt niet voldaan, zo oordeelt de Hoge Raad:

*‘Het opleggen van een stadionverbod en/of het verbeuren van de geldboete zijn slechts mogelijk ten aanzien van de koper van een toegangs- of seizoenskaart en louter ter zake van het - kort gezegd - in het kader van een voetbalwedstrijd niet-naleven van die voorwaarden, ook al kan de verdenking van het begaan zijn van een strafbaar feit wel de aanleiding vormen voor het opleggen aan hem van een stadionverbod en/of het verbeuren door hem van een geldboete. Voorts wordt een persoon aan wie door de KNVB een stadionverbod is opgelegd slechts beperkt in zijn bewegingsvrijheid gehinderd en is aan het verbeuren van een geldboete rechtens geen vervangende hechtenis verbonden.’*²³⁶

Hier gaat de Hoge Raad naar mijn mening té kort door de bocht. Ten eerste kan de KNVB stadionverboden opleggen voor feiten die niet verband houden met een voetbalwedstrijd. In dergelijke gevallen baseert de KNVB het stadionverbod op het begrip ‘voetbalgerelateerd wangedrag’ en de volmacht die de KNVB van BVO’s heeft.²³⁷ Recente voorbeelden daarvan zijn bosgevechten²³⁸ en het opleggen van stadionverboden voor een ‘speurtocht’ bij onder

²³³ EHRM 8 juni 1976, NJ 1978/223 (*Engel*), EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (*Lutz*) & EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (*Öztürk*).

²³⁴ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (*Öztürk*).

²³⁵ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (*Öztürk*).

²³⁶ HR 12 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:614, r.o. 2.3.1.

²³⁷ Rb. Utrecht 19 november 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:5705, r.o. 3.8. Er kan dan geen geldboete worden opgelegd.

²³⁸ Rb. Utrecht 19 november 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:5705.

andere bestuursleden van de BVO Feyenoord.²³⁹ Ten tweede heeft een stadionverbod een sterk straffend karakter. Dit wordt onderschreven door de Nederlandse overheid, zo blijkt onder andere uit het in 2011 door de toenmalige minister Opstelten van Veiligheid en Justitie opgestelde vernieuwde Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid.²⁴⁰ Vele feiten waarvoor een stadionverbod kan worden uitgevaardigd zijn daarenboven naar nationaal recht strafbaar gesteld. Dat er door het OM voor wordt gekozen om een zaak via een melding bij de KNVB en daarmee op een civielrechtelijke wijze af te doen, zou geen afbreuk mogen doen aan de kwalificatie van de maatregel. Een langdurig civielrechtelijk stadionverbod én boete kunnen namelijk zwaarder van aard zijn dan bijvoorbeeld een strafbeschikking van het OM.²⁴¹ De voetbalsupporter kan niet rekenen op de bescherming van artikel 6 EVRM, terwijl het civielrechtelijke stadionverbod de belangrijkste kenmerken van een *criminal charge* wél kent. Een recht op een eerlijk proces, zoals neergelegd in artikel 6 EVRM, wordt de voetbalsupporter daardoor volledig ontnomen.

Het OM heeft hierdoor nagenoeg vrij spel en kan supporters via de KNVB lange stadionverboden en hoge boetes opleggen, zonder enige controle of waarborgen. Dit is een onwenselijke en onrechtvaardige situatie. Het civielrechtelijke stadionverbod heeft namelijk ingrijpende gevolgen voor een voetbalsupporter. Naast een hoge boete kan de toegang tot zijn club en daarmee sociale netwerk tot wel 20 jaar(!) worden ontnomen. De beroepsprocedure bij de KNVB is voor de voetbalsupporter de enige redelijke mogelijkheid om beroep aan te tekenen tegen een boete en opgelegd stadionverbod. De beroepsprocedure zou juist én mede daarom zo zorgvuldig en rechtvaardig mogelijk moeten worden ingericht. Het recht op een eerlijk proces is namelijk van groot belang in onze samenleving.²⁴² Elke burger heeft daar recht op.²⁴³ Ook de voetbalsupporter. Het is thans de hoogste tijd voor een rechtvaardige beroepsprocedure. Of zoals de filosoof John Rawls schrijft:

“Justice is the first virtue of social institutions, as truth is of systems of thought. A theory however elegant and economical must be rejected or revised if it is untrue; likewise laws and

²³⁹ Dit stadionverbod werd door de Commissie Stadionverboden overigens vernietigd wegens gebrek aan bewijs. Zie ‘Stadionverboden voor intimidaties bestuursleden Feyenoord van de baan’, rijnmond.nl.

²⁴⁰ Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011, p. 29.

²⁴¹ Zo staat er een boete van €410,- op het voorhanden hebben/ afsteken van vuurwerk. Richtlijn voor strafvordering vuurwerkdelen. De boete bij een civielrechtelijk stadionverbod is €450,-. Daar komen nog deurwaarderskosten en het stadionverbod zelf bij.

²⁴² Brenninkmeijer, *NJB* 2009/32, p. 2050 e.v.

²⁴³ Art. 17 GW.

institutions no matter how efficient and well-arranged must be reformed or abolished if they are unjust.”²⁴⁴

Rechtvaardigheid dient in de stadionverbodenprocedure voorop te staan, hoe effectief de procedure voor het OM en de KNVB ook mag zijn. Er is er dan ook alles aangelegen om de stadionverbodenprocedure zo zorgvuldig en procedureel rechtvaardig mogelijk in te richten. Maar hoe kan de stadionverbodenprocedure procedureel rechtvaardiger worden ingericht? Dat is onderwerp van de volgende paragrafen.

5.3 De procedures vergeleken

Bij het vergelijken van de stadionverbodenprocedure en de procedure bij de Geschillencommissie wordt gekeken naar een zevental aspecten van procedurele rechtvaardigheid. Voor het empirisch gedeelte heb ik een enquête verspreid onder mensen die de stadionverbodenprocedure hebben doorlopen. In die enquête is getoetst aan deze zeven aspecten van procedurele rechtvaardigheid. Verder is aan respondenten gevraagd wat zij zouden verbeteren aan de stadionverbodenprocedure. De resultaten hiervan zijn opgenomen als bijlage. De enquête is uiteindelijk ingevuld door 30 respondenten. Gezien een gemiddeld jaarlijks aantal beroepen bij de Commissie Stadionverboden van 150, is dit een significant aantal.²⁴⁵ In paragraaf 5.4 worden de resultaten van de enquête nader besproken.

5.3.1 Voice en process control

Voice en *process control* worden als de belangrijkste aspecten van procedurele rechtvaardigheid gezien.²⁴⁶ In welke mate is er ruimte voor deze aspecten in de verschillende procedures? In zowel de stadionverbodenprocedure als de procedure bij de Geschillencommissie zijn de mogelijkheden voor invloed op het verloop van de procedure en daarmee *process control* minimaal. De reglementen bepalen hoe de procedures verlopen en er is weinig ruimte om daarvan af te wijken. De procedure bij de Geschillencommissie biedt echter mogelijkheden om getuigen en deskundigen te horen. Getuigen en deskundigen kunnen

²⁴⁴ Rawls 1971, p. 3.

²⁴⁵ Dit is ongeveer 20% van het jaarlijkse aantal beroepen.

²⁴⁶ Thibaut en Walker 1975, Leventhal 1980, Van den Bos 2005, Lind 2015.

tijdens de mondelinge zitting gehoord worden.²⁴⁷ Hierdoor ontstaat er een meer adversair proces en wordt er enige mate van *process control* aan partijen toegekend. Bij de stadionverbodenprocedure ontbreekt het aan de mogelijkheid om een getuige, dan wel deskundige te horen. Hoewel getuigenverklaringen kunnen worden opgenomen in het beroepschrift, heeft dit niet dezelfde waarde.²⁴⁸ De mate van *process control* is alles bij elkaar genomen in beide procedures beperkt.

Kunnen partijen hun belangen uiten in de verschillende procedures en is er daarmee voldoende gelegenheid voor *voice*? In de Geschillencommissie procedure hebben partijen de mogelijkheid om hun standpunten en belangen in eerste instantie op schrift stellen en daarna om deze standpunten tijdens een mondelinge zitting nader toe te lichten en belangen verder uiteen te zetten. Er wordt daarmee op twee verschillende momenten de ruimte geboden aan partijen om hun belangen kenbaar te maken, schriftelijk én mondeling. In de stadionverbodenprocedure heeft de supporter hier slechts één mogelijkheid voor. In het beroepschrift kan de supporter zijn zienswijze en belangen naar voren brengen. Er is geen mondelinge zitting. Hierdoor is de ruimte voor *voice* in de stadionverbodenprocedure zeer beperkt.

Het is zodoende de vraag of de supporter louter met een beroepschrift het gevoel heeft dat zijn belangen voldoende worden gehoord. Tijdens een mondelinge zitting is er gelegenheid om belangen toe te lichten en kan een commissie vragen stellen ter verheldering van bepaalde standpunten. De Geschillencommissie verzekert zich er tijdens de mondelinge zitting bijvoorbeeld van dat de belangen van partijen goed zijn begrepen.²⁴⁹ Met alleen een beroepschrift is het niet kenbaar dat de Commissie Stadionverboden de belangen van de supporter daadwerkelijk hoort en serieus neemt. Dit gevoel van ‘gehoord worden’ kan het beste tot stand komen wanneer partijen elkaar in het echt zien. Gedurende een mondelinge zitting kunnen vragen aan de supporter gesteld worden, maar kan een commissie ook standpunten en belangen samenvatten waardoor een supporter het gevoel heeft dat hij écht gehoord wordt.

²⁴⁷ Art. 14 lid 1 Reglement Geschillencommissie Algemeen.

²⁴⁸ Art. 2.4 Reglement commissie stadionverboden. De commissie is bevoegd om derden te horen. Het is onduidelijk hoe hier invulling aan wordt gegeven.

²⁴⁹ ‘Procesinformatie, besluiten’, degeschillencommissie.nl.

5.3.2 Neutraliteit, betrouwbaarheid & professionaliteit

Hoe ervaren partijen de neutraliteit, betrouwbaarheid en professionaliteit van de commissies? Er zijn grote verschillen aanwezig tussen de twee commissies. De Geschillencommissie kent een mondelinge zitting waarbij de commissieleden zichzelf voorstellen en hun functie toelichten. Het is daarmee voor partijen duidelijk wie zij voor zich hebben. De Geschillencommissie heeft daarnaast een gebalanceerde samenstelling. Er is een jurist als voorzitter. Daarnaast is er één iemand die het perspectief van de consument voor ogen heeft en één iemand met het perspectief van de ondernemer. Met een dergelijke evenwichtige samenstelling kan het gevoel van neutraliteit bij partijen worden gestimuleerd. Het is bij de Geschillencommissie verder mogelijk om de commissie te wraken. Hiermee kunnen verdenkingen van partijdigheid worden aangekaart door partijen. De wrakingsprocedure is een extra handvat om het gevoel van neutraliteit bij partijen te bevorderen.²⁵⁰ Doordat het voor partijen kenbaar is welke functie de commissieleden in het dagelijks leven hebben kan het gevoel van professionaliteit versterkt worden. Een ervaren oud-rechter wordt door partijen bijvoorbeeld eerder geacht kennis van zaken te hebben, dan wanneer dit gegeven voor partijen niet bekend zou zijn geweest.

De Commissie Stadionverboden is volledig anoniem, zowel in naam als in functie in het dagelijks leven. Slechts op verzoek worden de functies van de commissieleden door de KNVB vrijgegeven.²⁵¹ Het is voor voetbalsupporters niet bekend wie er in de Commissie Stadionverboden zitten. Ook is nergens geregeld dat de Commissie Stadionverboden een onafhankelijk orgaan is van de KNVB. De commissie wordt namelijk aangehaald als ‘Commissie Stadionverboden van de KNVB’ en wordt benoemd door het bestuurde betaald voetbal van de KNVB.²⁵² Volgens de KNVB worden de commissieleden niet door de KNVB betaald en blijkt daaruit de onafhankelijkheid.²⁵³ Uit artikel 2.5 van het Reglement Commissie Stadionverboden volgt echter dat de sectie betaald voetbal van de KNVB ‘de kosten, verbonden aan het functioneren van de Commissie Stadionverboden’ draagt.

²⁵⁰ Evaluatie Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken 2018, p. 38.

²⁵¹ Van Rooij 2016, p. 150.

²⁵² Art. 2.1 Reglement Commissie Stadionverboden.

²⁵³ Art. 2.1 Reglement Commissie Stadionverboden.

Dat supporters niet weten wie de commissieleden zijn kan afbreuk doen aan het gevoel van neutraliteit en betrouwbaarheid. Een anonieme commissie kan wantrouwen doen opwekken bij supporters. Hoewel dit voor supporters niet bekend is, bestaat de commissie uit één (straf)rechter, een politiecommandant en een oud-veiligheidscoördinator. Daarmee kan niet gezegd worden dat er sprake is van een evenwichtige samenstelling. Het veiligheids- en politieperspectief is namelijk leidend, waarbij er in de commissie geen ruimte is voor het supportersperspectief. Omdat het voor supporters in het geheel niet duidelijk is wie er in de commissie zitten, zal dit gegeven echter geen invloed hebben op de ervaren procedurele rechtvaardigheid. De geheimzinnigheid rondom de functies en namen van de commissieleden zal het gevoel van professionaliteit bovendien niet ten goede komen. Een supporter kan namelijk moeilijk een oordeel vellen over de professionaliteit als niet duidelijk is wie de commissieleden zijn.

5.3.3 Respect, *explanation* en begrijpelijkheid

Explanation en begrijpelijkheid zijn procedurele rechtvaardigheidsaspecten die nauw met elkaar samenhangen. Een duidelijke *explanation* is namelijk veelal een voorbode voor een begrijpelijke procedure. De mate van ervaren respect wordt voornamelijk beïnvloed door de interacties tussen partijen en de commissie. Beide procedures kennen een vastomlijnd reglement waarin de procedures uiteen worden gezet. Hierin is de belangrijkste informatie opgenomen. Zo staat er in de reglementen wat partijen kunnen verwachten rondom de termijnen en de mogelijke uitkomsten. Eventuele onduidelijkheden kunnen gedurende de mondelinge zitting bij de Geschillencommissie worden opgeklaard. Tijdens deze zitting bespreekt de Geschillencommissie wat partijen kunnen verwachten op het gebied van termijnen en mogelijke uitkomsten. Er wordt besproken wat precies in geschil is tussen partijen en welke bewijsmiddelen er voor handen zijn. Ook kunnen partijen vragen stellen aan de commissieleden. Deze interacties bevorderen het ervaren respect en de begrijpelijkheid van de procedure. In de stadionverbodenprocedure is niet alles even helder voor de supporter.

Het is ten eerste voor de supporter niet duidelijk over welke (bewijs)informatie de KNVB exact beschikt. In de aanklacht wordt summier omschreven waar de supporter van wordt verdacht. Deze informatie is veelal gestoeld op een proces-verbaal of bijvoorbeeld een schriftelijke verklaring van een BVO. Er wordt echter nergens vermeld dat de KNVB

beschikking heeft tot deze informatie én dat de supporter deze informatie kan opvragen bij de KNVB. Ten tweede wordt niet uitgelegd hoé het beroep concreet wordt behandeld door de Commissie Stadionverboden. Het kan voor de supporter daardoor voelen alsof het uiteindelijke resultaat uit de lucht komt vallen. Hoe staat het met het aspect respect? De interacties met de Commissie Stadionverboden zijn minimaal, hoewel het ervaren respect ook in sterke mate afhangt van *voice* en *explanation*. Op deze aspecten schiet de stadionverbodenprocedure tekort. In paragraaf 5.3.1 is verder uiteengezet dat de ruimte voor *voice* erg minimaal is. De beperkte ruimte voor het uiten van belangen zal vermoedelijk ook een negatieve invloed hebben op het ervaren respect in de stadionverbodenprocedure.

5.4 Resultaten empirisch onderzoek

De enquête is door 30 respondenten ingevuld. Hoewel verreweg de meeste beroepen ongegrond worden verklaard door de Commissie Stadionverboden (67,7%), geeft een significant deel van de respondenten aan een gegrond beroep te hebben ontvangen. Voor 10 van de 30 respondenten was de uitkomst van de procedure gegrond.²⁵⁴ Dit is van belang voor het analyseren van de resultaten. Respondenten hebben namelijk te maken gehad met een diversiteit aan uitkomsten. Hierdoor ontstaat er een betrouwbaarder beeld over de ervaren procedurele rechtvaardigheid.²⁵⁵ Alle respondenten zijn man en 83,3 % is jonger dan 30 jaar. Het merendeel van de respondenten heeft zich in de beroepsprocedure laten bijstaan. Zo hebben 11 respondenten zich laten bijstaan door een advocaat en 12 door een ander persoon, die de titel advocaat niet voert. 7 Respondenten hebben geen bijstand gehad. Respondenten kregen per procedureel rechtvaardigheidsaspect twee tot drie stellingen voorgelegd, waarbij aangeven kon worden of zij het helemaal niet eens, niet eens, neutraal, mee eens of helemaal eens met de stelling waren. De resultaten per enquêtevraag zijn als bijlage toegevoegd. Hoe deze resultaten de verschillende procedurele rechtvaardigheidsaspecten inkleuren wordt hieronder besproken. Het is verder goed te vermelden dat een deel van de respondenten door mij is bijgestaan in beroepsprocedure. Hoewel de enquête vragen neutraal zijn geformuleerd kan het zijn dat mijn bijstand enige invloed heeft gehad op het perspectief van deze respondenten.

²⁵⁴ Vermoedelijk heeft een deel van de respondenten de volgende beroepsprocedure doorlopen:

‘Stadionverboden voor intimidaties bestuursleden Feyenoord van de baan’, rijnmond.nl.

²⁵⁵ Zie hierover ook paragraaf 3.2 over de wisselwerking tussen procedurele en distributieve rechtvaardigheid.

Het eerste ondervraagde aspect *voice* laat een enigszins wisselend beeld zien. Slechts 10 % van de respondenten geeft aan het gevoel te hebben gehad dat de Commissie Stadionverboden hun verhaal serieus nam. Daarnaast geeft maar 16,7 % van de respondenten aan dat zij het gevoel hadden dat ze hun mening konden geven in de beroepsprocedure. Een ietwat groter gedeelte van de respondenten geeft echter aan dat zij voldoende ruimte hadden om hun verhaal én standpunten naar voren te brengen, respectievelijk 36,7 en 43,3 %. Dit vormt echter alsnog een minderheid van de respondenten. Het aspect *voice* scoort daarmee alsnog erg laag. Respondenten geven verder met een ruime meerderheid aan dat zij niet het gevoel hadden invloed op het verloop én de uitkomst van procedure te hebben, te weten 76,7%. Respondenten hebben niet het gevoel dat ze enige controle op de procedure kunnen uitoefenen. Dit maakt de ervaren *process control* dan ook significant laag.

Hoe staat het met de neutraliteit van de Commissie Stadionverboden? Slechts 6.7% van de respondenten geeft aan het gevoel te hebben dat de Commissie Stadionverboden onafhankelijk was en slechts 16,7 % heeft het gevoel dat de commissie níet bevooroordeeld was. Er is daarmee weinig vertrouwen in de neutraliteit en betrouwbaarheid van de commissie. Over de professionaliteit van de Commissie Stadionverboden zijn de respondenten milder. Zo oordeelt 37,9 % neutraal over de bekwaamheid van de commissie en geeft 13,8% van de respondenten aan het eens te zijn met het gevoel dat de commissie bekwaam is. Doch geeft 65,5% van de respondenten aan dat zij niet het gevoel had dat de Commissie Stadionverboden zorgvuldig te werk ging. Hoewel respondenten dus enigszins het gevoel hebben dat de Commissie Stadionverboden professioneel te werk gaat, ervaren respondenten geen neutrale en betrouwbare procedure.

Hoe oordelen de respondenten over het aspect respect en is de procedure begrijpelijk? De meeste respondenten staan hier over het algemeen neutraal tegenover. Zo heeft 36,7% neutraal geantwoord op de stelling ‘De Commissie Stadionverboden behandelde mij op een respectvolle manier’. Verder is 26,7% het eens met deze stelling. Dit staat in schril contrast met de vraag of respondenten het gevoel hadden eerlijk te zijn behandeld. Zo is maar liefst 30,0 % het daar helemaal niet mee eens en 50,0% het daar niet mee eens. Met betrekking tot de begrijpelijkheid van de procedure zijn er verschillen waar te nemen. Hoewel de meeste respondenten aangeven dat zij weten wat de mogelijke uitkomsten zijn in de procedure (60%), geeft een merendeel (59,9%) aan dat zij niet precies wisten wat hen te wachten stond in de procedure zelf. Ook vindt 46,7% de procedure niet overzichtelijk. Daarnaast geeft 63,3% van

de respondenten aan dat het voor hen niet duidelijk is hoe de Commissie Stadionverboden tot de uiteindelijke beslissing is gekomen. Respondenten weten over het algemeen goed wat het mogelijke resultaat van de beroepsprocedure is, maar vinden de besluitvorming niet even helder. Zo geeft een respondent als verbetersuggestie aan: ‘veel meer contact en terugkoppeling naar de persoon aan wie het stadionverbod opgelegd wordt, i.p.v. weken lang wachten op bericht. Tevens überhaupt een terugkoppeling over de bezwaarbrieven met een duidelijke onderbouwing erbij’.

Hoewel er verschillen waar te nemen zijn tussen de verschillende aspecten, scoort de beroepsprocedure bij de KNVB alles gezien erg laag op de ervaren procedurele rechtvaardigheid. Daarbij springt een aantal zaken eruit. Zo geeft maar 10% van respondenten aan het gevoel te hebben gehad dat de Commissie Stadionverboden hun verhaal serieus nam, ondanks dat 30% van de respondenten een gegrond beroep heeft ontvangen. Verder geeft slechts 6,7% van respondenten aan dat zij het gevoel hadden dat de Commissie Stadionverboden onafhankelijk was en 10% van de respondenten dat zij invloed hadden op de uitkomst van de procedure. Respondenten staan dan ook erg wantrouwend en sceptisch tegenover de beroepsprocedure. Dit blijkt mede uit de verbeterpunten die worden aangedragen door de respondenten. Enkele verbetersuggesties zijn bijvoorbeeld:

- ‘Meer verdiepen’
- ‘Luisteren naar de supporters’
- ‘Menselijker’
- ‘Niet zo maar dingen voor waar aannemen van de klagers’
- ‘Openheid en transparantie, neem de supporter serieus i.p.v. de kant van de clubs te kiezen’
- ‘Eerlijker proces, beter onderzoek naar de situatie en aan eigen termijnen houden, anders het stadionverbod opheffen’
- ‘Luister eens naar de persoon in kwestie i.p.v. klakkeloos het verhaal vanuit (in mijn geval) Feyenoord overnemen. Vanuit de BVO's en de voetbaleenheid worden veel fouten gemaakt en daardoor worden ook veel onterechte stadionverboden uitgedeeld!’.

Uit deze verbetersuggesties blijkt des te meer dat respondenten niet het gevoel hebben dat de Commissie Stadionverboden hun verhaal serieus neemt. Andere verbetersuggesties zien op de communicatie en duidelijkheid van de beroepsprocedure:

- ‘Meer duidelijkheid van de KNVB’

- ‘Een duidelijk overzicht van wat de straf is, wat de gevolgen zijn. Meer onderbouwing. Het was voor mij niet overzichtelijk, alleen de straf kwam groots naar voren in de verklaring’
- ‘Betere communicatie’
- ‘Sneller reageren’
- ‘Betere communicatie, het container begrip ‘overig voetbalgerelateerd gedrag’ verwijderen want zorgt voor onduidelijkheid en verschaft hen de mogelijkheid om voor alles een stadionverbod op te leggen’

Respondenten zijn al met al ontevreden over het gebrek aan heldere communicatie en hebben het gevoel dat de Commissie Stadionverboden zich niet verdiept in hun zaak. Hierdoor ontstaat het gevoel dat zij niet eerlijk worden behandeld en er ontstaat daarmee een lage mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid.

5.5 Conclusie

Een procedureel rechtvaardigere stadionverbodenprocedure is van groot belang. Het ontbreken van strafrechtelijke waarborgen maakt namelijk dat de voetbalsupporter is overgeleverd aan het oordeel van de Commissie Stadionverboden. In dit hoofdstuk is de procedure bij de Commissie Stadionverboden naast die van de Geschillencommissie gelegd. De verschillen tussen de procedures zijn groot. Bij alle procedurele rechtvaardigheidsaspecten zijn daardoor aanzienlijke verschillen waar te nemen. Zo is er in de procedure bij de Geschillencommissie aanzienlijk meer ruimte voor het aspect *voice*. De evenwichtige en kenbare samenstelling van de Geschillencommissie dragen verder bij aan de neutraliteit en betrouwbaarheid. Het gebrek aan een mondelinge zitting en de anonimiteit van de commissieleden werken bij de stadionverbodenprocedure daartegenover negatief door op deze procedurele rechtvaardigheidsaspecten. Op het gebied van de aspecten begrijpelijkheid en *explanation* liggen de twee procedures het dichtst bij elkaar. Alle procedurele rechtvaardigheidsaspecten scoren erg laag in de enquête over de stadionverbodenprocedure. Supporters hebben niet het gevoel dat ze invloed hebben op de procedure en dat de Commissie Stadionverboden hun verhaal serieus neemt. Ook vinden ze dat niet eerlijk worden behandeld en hebben ze niet het gevoel dat de Commissie Stadionverboden

onafhankelijk is. De ervaren procedurele rechtvaardigheid in de stadionverbodenprocedure is dan ook erg laag.

H. 6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Inleiding

Na de vergelijking van de twee procedures en de bespreking van de resultaten van het empirisch onderzoek wordt in dit afsluitende hoofdstuk een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat. Na de beantwoording van de onderzoeksvraag zullen er nog enkele aanbevelingen volgen.

6.2 Conclusie

De onderzoeksvraag die in deze scriptie centraal staat is als volgt:

“Wat is de mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid bij de beroepsprocedure bij de Commissie Stadionverboden van de KNVB en wat kan er in dat opzicht geleerd worden van de Geschillencommissie?”

De mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid in de procedure bij de Commissie Stadionverboden van de KNVB is erg laag. Dit blijkt zowel uit het empirisch onderzoek, als uit de literatuur. Hiervoor zijn drie duidelijke oorzaken aan te dragen, die worden overkoepeld door een groter symptoom van de procedure: transparantie.

Ten eerste wordt de supporter louter in een beroepschrift de mogelijkheid geboden om zijn belangen te uiten. Hierdoor heeft de supporter onvoldoende het gevoel dat hij zijn belangen kan uiten én dat zijn belangen serieus worden genomen door de Commissie Stadionverboden. Ten tweede brengt dit gegeven met zich mee dat het voor de supporter niet kenbaar is wie in de Commissie Stadionverboden zitten. Er is namelijk geen enkel fysiek moment waarop de supporter en de commissie elkaar zien. De anonimiteit van de Commissie Stadionverboden heeft een negatieve invloed op diverse procedurele rechtvaardigheidsaspecten: *voice*, respect, neutraliteit, betrouwbaarheid en professionaliteit. Het ontbreekt in de procedure ten derde aan openheid over de inhoudelijke behandeling van het beroep. Het is voor de supporter niet duidelijk over welke informatie de Commissie Stadionverboden beschikt en hoe de zaak inhoudelijk wordt beoordeeld door de commissieleden. Deze drie kenmerken zijn debet aan

een hele lage mate van ervaren procedurele rechtvaardigheid. Uit de enquête komt dan ook naar voren dat supporters totaal niet het gevoel hebben dat de Commissie Stadionverboden onafhankelijk is, hun verhaal serieus neemt en dat zij eerlijk worden behandeld.

De drie oorzaken worden overkoepeld door een volledig gebrek aan transparantie. Dit gebrek aan transparantie is niet wenselijk. De huidige beroepsprocedure bij de KNVB speelt zich namelijk af in de schaduw van het strafrecht, zonder de waarborgen van een eerlijk en rechtvaardig proces. Met hoge boetes en lange stadionverboden kan de KNVB supporters fors straffen. Door de inrichting van de huidige stadionverbodenprocedure wordt de supporter echter niet alleen een eerlijk proces in juridische zin ontnomen, maar ook een procedureel rechtvaardig proces. De Geschillencommissie biedt hierin op meerdere vlakken soelaas en inspiratie.

De Geschillencommissie schenkt veel meer aandacht aan procedurele rechtvaardigheid. Zo is er naast een schriftelijke ronde ook een mondelinge zitting. Hierdoor zijn de mogelijkheden voor partijen om belangen te uiten ruim. De Geschillencommissie kent een evenwichtige commissie die zich kenbaar maakt aan partijen. Gedurende de mondelinge zitting wordt het geschil van partijen uitgebreid behandeld. Daarin wordt aan partijen duidelijk gemaakt hoe de Geschillencommissie het geschil inhoudelijk beoordeelt. De Geschillencommissie kent al met al een transparante procedure waar er voor partijen voldoende ruimte is om belangen te uiten. De mondelinge zitting, de evenwichtige samenstelling van de commissie en de open inhoudelijke behandeling dragen alle bij aan de ervaren procedurele rechtvaardigheid. Deze drie kenmerken vormen dan ook duidelijke leerpunten voor de stadionverbodenprocedure.

6.3 Aanbevelingen

Hieronder volgen enkele aanbevelingen. De aanbevelingen zijn gebaseerd op het literatuur- en empirisch onderzoek. De aanbevelingen hebben als doel om de beroepsprocedure bij de Commissie Stadionverboden procedureel rechtvaardiger in te richten. De aanbevelingen zijn direct gericht aan de KNVB.

Aanbeveling 1: Maak ruimte voor een mondelinge zitting

Bouw een mondelinge zitting in. In de huidige beroepsprocedure is er voor de supporter louter schriftelijk de mogelijkheid om standpunten naar voren te brengen. Hierdoor heeft een supporter onvoldoende het gevoel dat zijn belangen worden gehoord. Een mondelinge zitting hoeft geen standaard onderdeel te worden, maar kan net zoals bij de Geschillencommissie op verzoek van één van de partijen plaatsvinden. De Commissie Stadionverboden zou hier bijvoorbeeld elke vier weken voor kunnen samenkomen. Gezien de beslistermijn van maximaal 60 dagen zou een mondelinge zitting geen vertraging moeten veroorzaken. Mijn eerste aanbeveling is daarom ook om in de procedure ruimte te maken voor een mondelinge zitting.

Aanbeveling 2: Zorg voor een transparante en evenwichtige commissie

Zorg voor een evenwichtige samenstelling waarin het supportersperspectief een geluid krijgt en het voor de supporter kenbaar is wie de commissieleden zijn en wat hun functie is. De anonimiteit van de huidige Commissie Stadionverboden doet afbreuk aan de ervaren neutraliteit en betrouwbaarheid. Door een kenbare Commissie Stadionverboden, waarin ruimte is voor het supportersperspectief kan het vertrouwen in de Commissie Stadionverboden verbeterd worden. Deze supporter kan bijvoorbeeld worden aangedragen door het Supporterscollectief Nederland.

Aanbeveling 3: Zorg voor een openbaar toetsingskader

Zorg voor een openbaar toetsingskader. Het is voor een supporter niet duidelijk hoe de Commissie Stadionverboden tot een bepaalde beslissing komt. Door een toetsingskader op te stellen waarin duidelijke richtlijnen zijn neergelegd kan er meer openheid worden geboden aan de supporter. Dit kan het voor de supporter duidelijker maken wat zijn kansen zijn en hoe de Commissie Stadionverboden tot een oordeel komt.

Aanbeveling 4: Deel alle bewijsinformatie direct met de supporter

Zorg dat bij de uitreiking van het stadionverbod de supporter direct beschikking heeft over alle bewijsmiddelen die de KNVB ook ter beschikking heeft. Hierdoor ontstaat er een

evenwichtiger speelveld tussen de KNVB en de supporter. Bij de uitreiking van het stadionverbod is er namelijk een informatie-asymmetrie. Door de supporter bij de uitreiking van het stadionverbod te voorzien van alle benodigde bewijsmiddelen wordt deze informatie-asymmetrie hersteld. Dit kan bijdragen aan het vertrouwen dat supporters hebben in de Commissie Stadionverboden.

Literatuur

Allewijn 2018

D. Allewijn, *Tussen recht en vrede: Mediation in de responsieve rechtsstaat* (oratie Amsterdam VU), Amsterdam: SDU Uitgeverij: 2018.

Bavelas, *J. Acoust. Soc. Am* 1950/22

A. Bavelas, 'Communication Patterns in Task-Oriented Groups', *J. Acoust. Soc. Am* 1950/22, afl. 6, p. 725-730.

Bies & Moag 1986

R.J. Bies & J.F. Moag, 'Interactional Justice: Communication Criteria of Fairness', in: R.J. Lewicki, B.H. Sheppard, & M.H. Bazerman, Eds., *Research on Negotiations in Organizations*, Greenwich: JAI Press 1986, p. 43-55.

Boekema, *NTB* 2015

I.M. Boekema, 'De keuze voor hoger beroep - Wat is het effect van procedurele en distributieve rechtvaardigheid?', *NTB* 2015, afl. 9, p. 290-297.

Brenninkmeijer, *NJB* 2009

A.F.M. Brenninkmeijer, 'Een eerlijk proces', *NJB* 2009, afl. 32, p. 2050-2056.

Brouwer & Schilder 2009

J.G. Brouwer & A.E. Schilder, 'De Voetbalwet. Ongekende mogelijkheden'. *TvS&R* 2009, afl. 3, p. 89-100.

Burleigh & Meegan, *Soc. Justice Res* 2013

T.J. Burleigh & D.V. Meegan, 'Keeping up with the Joneses affects perceptions of distributive justice'. *Soc. Justice Res.* 2013, afl. 2.

Van den Bos 2005

K. van den Bos, 'What is responsible for the fair process effect?' in J. Greenberg en J.A. Colquitt (red.), *Handbook of organizational justice. Fundamental questions about fairness in the workplace*, Mahwah NJ: Erlbaum 2005, p. 273-300.

Van den Bos 2007

K. Van den Bos, 'Procedurele rechtvaardigheid: Beleving bij burgers en implicaties voor het openbaar bestuur', in A.F.M. Brenninkmeijer, M van Dam & Y van der Vlugt (Eds.), *Werken aan behoorlijkheid: De Nationale ombudsman in zijn context*. Den Haag: Boom juridisch 2007, p. 183-198.

Cropazano & Ambrose 2001

R. Cropazano & M.L. Ambrose, 'Procedural and Distributive Justice Are More Similar Than You Think: A Monistic Prespective and Research Agenda', in: J. Greenberg & R. Cropanzano, *Advances in Organizational Justice*, California: Stanford University Press 2001, p. 119-151.

Van Dijck, Snel & Van Golen 2018

G. Van Dijck, M. Snel & T. Van Golen, *Methoden van rechtswetenschappelijk onderzoek*, Den Haag: Boom juridisch 2018.

Ferwerda e.a. 2014

H. Ferwerda e.a., Raak geschoten? *Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal*, WODC: Den Haag 2014.

Frenken, TVC 2019

P.M.P. Frenken, 'ODR-procedures bij platformen: laagdrempelig voor consumenten, maar zonder waarborgen voor legaliteit en procedurele rechtvaardigheid', *TVC* 2019, afl. 5, p. 210-221.

Grootelaar 2018

H.A.M. Grootelaar, *Interacting with Procedural Justice in Courts* (diss Universiteit Utrecht), Utrecht: Universiteit Utrecht 2018.

Leventhal 1980

G.S. Leventhal, 'What should be done with the equity theory?', New approaches to the study of fairness in social relationships', in: K. Gergen e.a., *Social exchange: advances in theory and research*, New York: Springer New York 1980, p. 27-54.

Lewin, Lippitt & White J. Soc. Psychol. 1939

K. Lewin, R. Lippitt & R.K. White, 'Patterns of aggressive behavior in experimentally created "social climates."', *J. Soc. Psychol.* 1939,, afl, 10, p. 271–299.

Lind & Tyler 1988

E.A. Lind & T.R. Tyler, *The Social Psychology of Procedural Justice*, New York: Springer New York 1988.

Lind 2015

E.A. Lind, *Perceived Fairness and Regulatory Policy. A behavioral science perspective on government – citizen interactions*, 2015.

Merkelbach e.a 2021

I. Merkelbach, M. Dewies, G. Noordzij & S. Denktaks, 'No pyro, no party: social factors, deliberate choices, and shared fan culture determine the use of illegal fireworks in a soccer stadium', F100Research 2021.

Murphy 2017

K. Murphy, 'Procedural justice and its rol in promoting voluntary compliance', In Peter Drahos (ed). *Regulatory Theory: Foundations and Applications*, Canberra: ANU Press 2017 p. 43-58.

Prins, NJB 2006

C. Prins, 'Voetbalellende', *NJB 2006/ 8*, afl. 30, p. 1677-1677.

Rawls 1971

J. Rawls, *A theory of justice*, Cambridge: Harvard University Press 1971.

Roeleveen, *De Volkskrant* 2010

D.J. Roeleveen, 'De Slag bij Beverwijk, van hi ha... naar een ongegeneerde moordpartij', *De Volkskrant* 2010.

Van Rooij 2016

A.E. Van Rooij, 'Rechtsbescherming bij publiek-private handhaving van de openbare orde. Van fragmentatie naar integratie?', in A.J. Wierenga, A.E. van Rooij & B.W.A. Jue Volker, *Openbare-orderecht in ontwikkeling*, Den Haag: Boom juridisch 2016, p. 121-173.

Van Rooij 2017

A.E. van Rooij, *Orde in het semipublieke domein. Particuliere en publiek-private orderegulering in juridisch perspectief* (diss. Amsterdam VU), Den Haag: Boom juridisch 2017.

Van Rooij, *Justitiële Verkenningen* 2018

A.E. van Rooij, 'Verbanning uit het semipublieke domein. Toegangsverboden in juridisch perspectief', *Justitiële Verkenningen* 2018, afl. 2, p. 11-26.

Ryan & Deci, *Am. Psychol* 2000

R.M. Ryan & E.L. Deci, 'Self-Determination Theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being', *Am. Psychol* 2000, afl. 55, p. 68-78.

Spaaij 2008

R. Spaaij, *Hooligans, fans & fanatisme. Een internationale vergelijking van club- en supportersculturen*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2008.

Van Velthoven, *RMthemis* 2011

B.C.J. Van Velthoven, 'Over het relatieve belang van een eerlijke procedure; procedurele en distributieve rechtvaardigheid in Nederland', *RMthemis* 2011, afl. 172, p. 7-16.

Verburg 2019

A. Verburg, *Bestuursrechtspraak in balans. Bejegening, beslechting en bewijs*, Den Haag: Boom juridisch 2019.

Wierenga & Brouwer, *JBPlus*, 2014

A.J. Wierenga & J.G. Brouwer, 'Dubbelrol OM bij bestrijden voetbalvandalisme: Over doorkruising van publiekrecht', *JBPlus* 2014, afl. 4, p. 244-255.

Rapporten, Jaarverslagen & Beleidskaders

Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld (voor risicowedstrijden) 1997

Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en-geweld (voor risicowedstrijden) 1997, Den Haag: 1997.

Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003

Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003, Den Haag: 2003.

Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011

Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Kader voor beleid, Voetbal en Veiligheid 2011*, Den Haag: 2011.

CIV Jaarverslag seizoen 2015/2016

Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV), *Jaarverslag CIV. Voetbal en Veiligheid 2015/2016*, Utrecht: 2016.

CIV Jaarverslag seizoen 2016/2017

Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV), *Jaarverslag CIV. Voetbal en Veiligheid 2016/2017*, Utrecht: 2017.

CIV Jaarverslag seizoen 2018/2019

Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV), *Jaarverslag CIV. Voetbal en Veiligheid 2018/2019*, Utrecht: 2019.

Jurisprudentie

EHRM

EHRM 8 juni 1976, NJ 1978/223 (Engel).

EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (Öztürk).

EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz).

Hoge Raad

HR 12 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:614.

Gerechtshof

Hof Den Haag 9 augustus 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AY6000.

Hof Amsterdam 15 februari 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:4908.

Rechtbank

Rb. Maastricht (vzr.) 4 september 2006, ECLI:NL:RBMAA:2006:AY7409.

Rb. Breda 3 januari 2007, ECLI:NL:RBBRE:2007:AZ5436.

Rb. Leeuwarden 15 mei 2009, ECLI:NL:RBLEE:2009:BI4091.

Rb. Almelo 11 februari 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:434.

Rb. Utrecht 19 november 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:5705.

Bijlage

Enquête resultaten

Q1:

Welkom,

U bent uitgenodigd om deel te nemen aan een enquête voor mijn masterscriptie. Het invullen van de vragen zal 5 minuten in beslag nemen.

De verzamelde data wordt volstrekt vertrouwelijk behandeld via academische standaarden en zal niet worden vrijgegeven.

Als er eventuele vragen of opmerkingen ontstaan tijdens het invullen van de vragenlijst, schroom dan niet om contact met mij op te nemen.

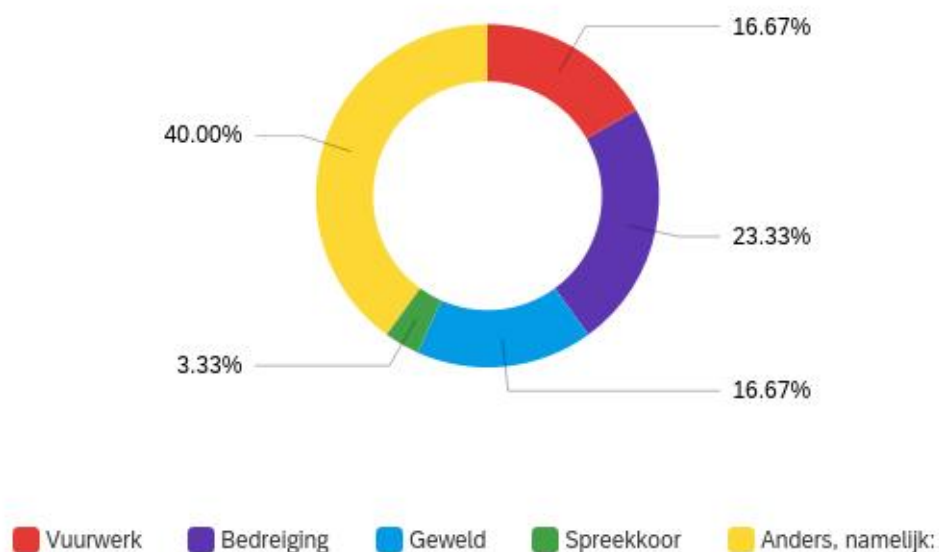
Just van den Brekel

Student Master Rechtsgeleerdheid; Conflicthantering, rechtspraak en mediation

06-21913770

Justvandenbrekel@hotmail.com

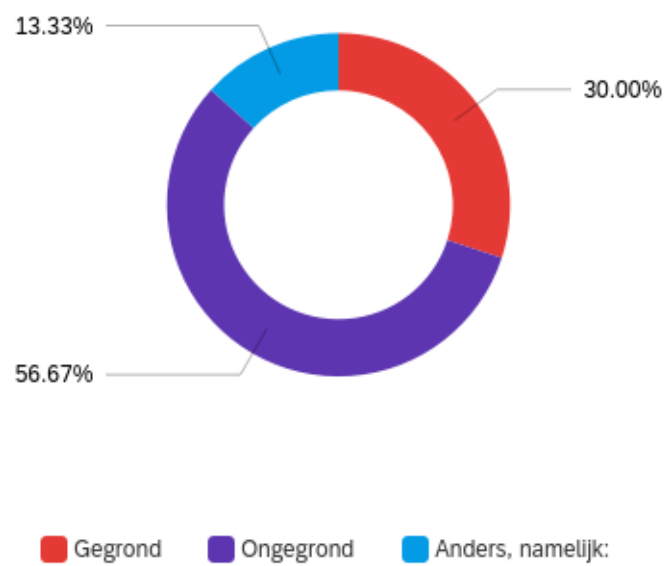
Q2: Waarvoor kreeg u een stadionverbod opgelegd?

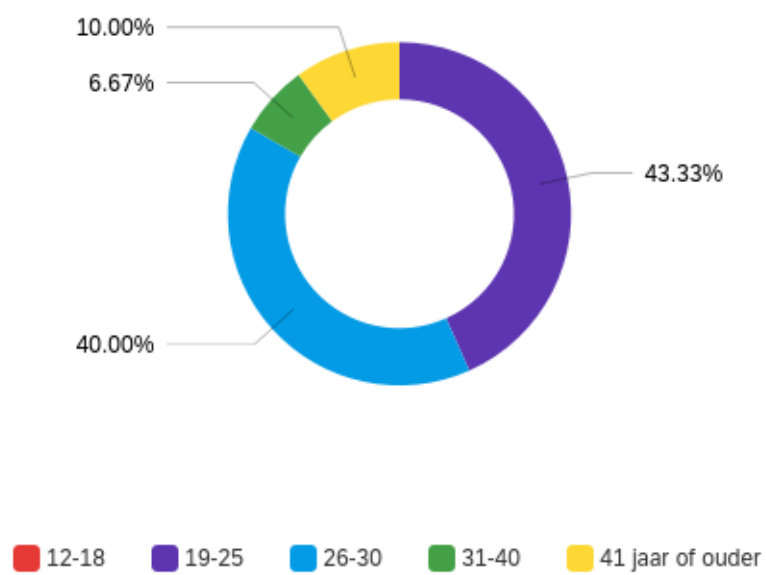
Q3: Wat was de reden van het instellen van beroep bij de KNVB?

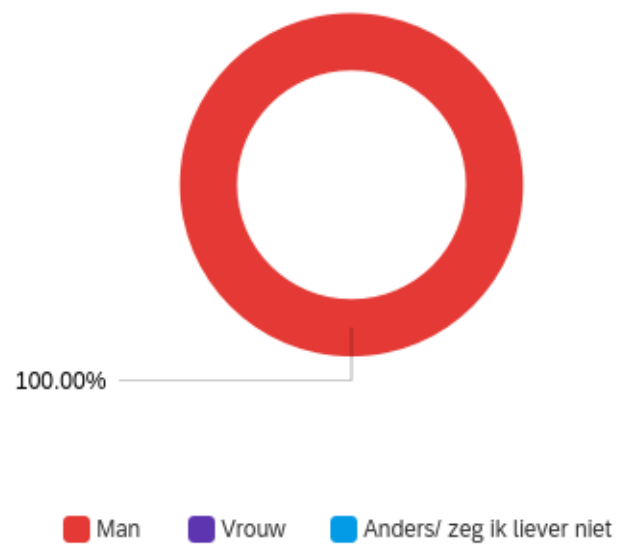
Q5: Wat was de uitkomst van de beroepsprocedure?

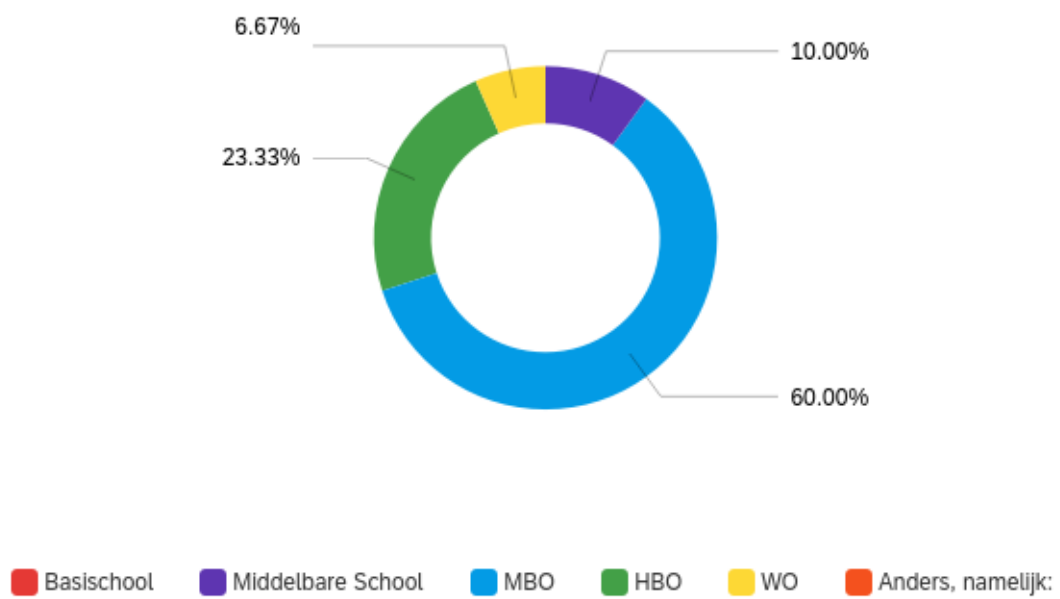
Q6: Wat is uw leeftijd?

Q7: Wat is uw geslacht?

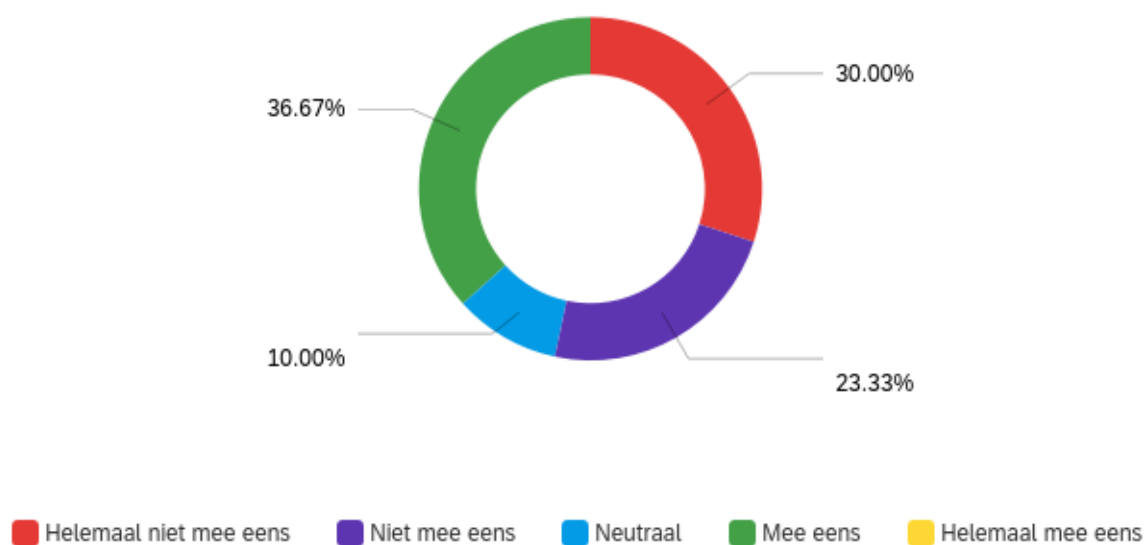

Q8: Wat is uw hoogst genoten opleiding?

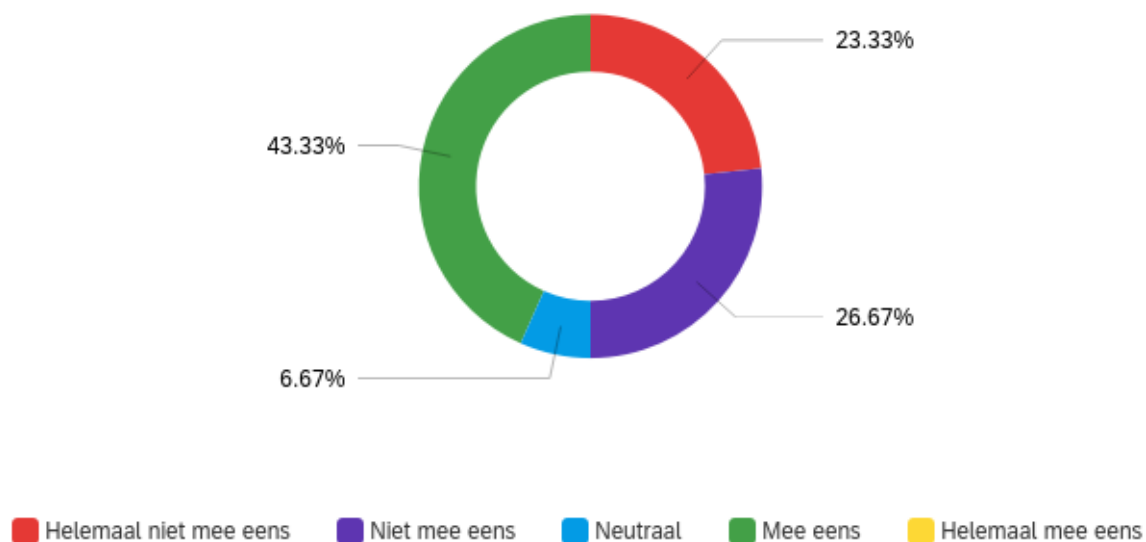

Er volgen nu een aantal stellingen over hoe u de beroepsprocedure heeft ervaren. U kunt aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de stelling.

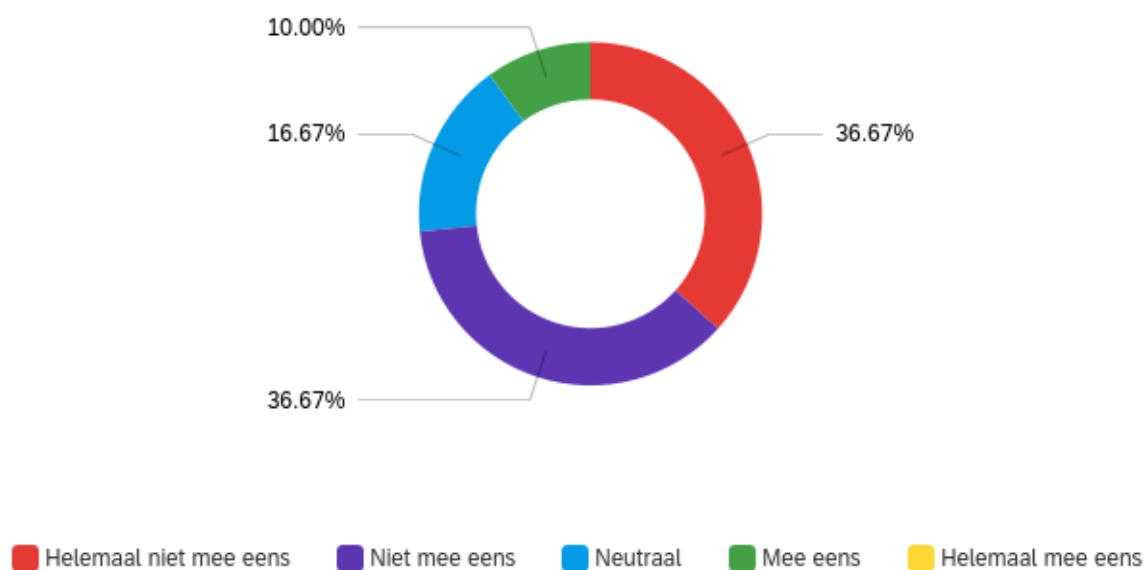
Q9: Ik had het gevoel dat ik mijn kant van het verhaal kon vertellen tijdens de beroepsprocedure.

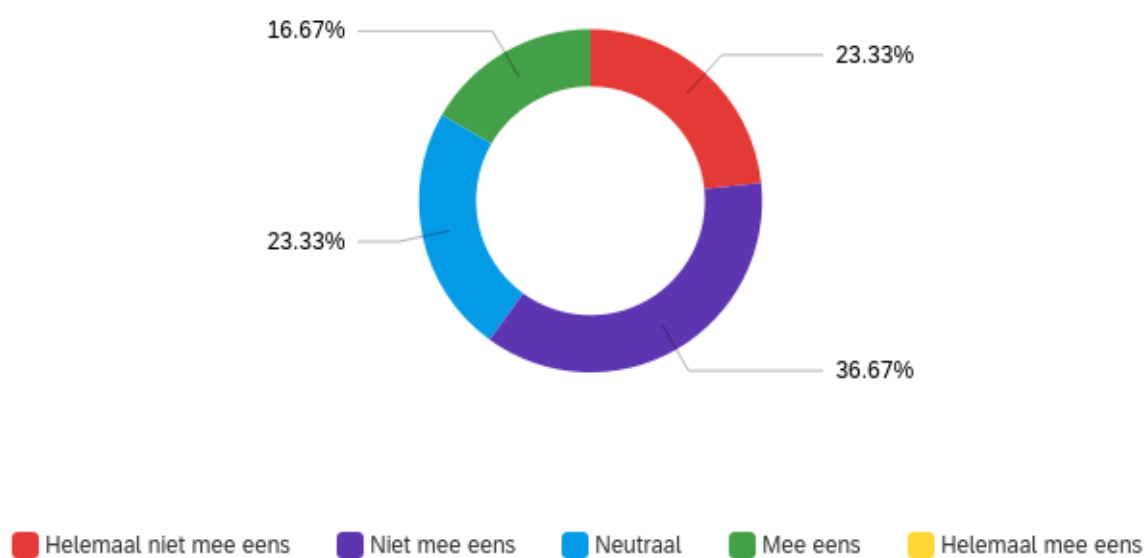
Q10: Ik had het gevoel dat ik voldoende ruimte had om mijn standpunten naar voren te brengen in de beroepsprocedure.

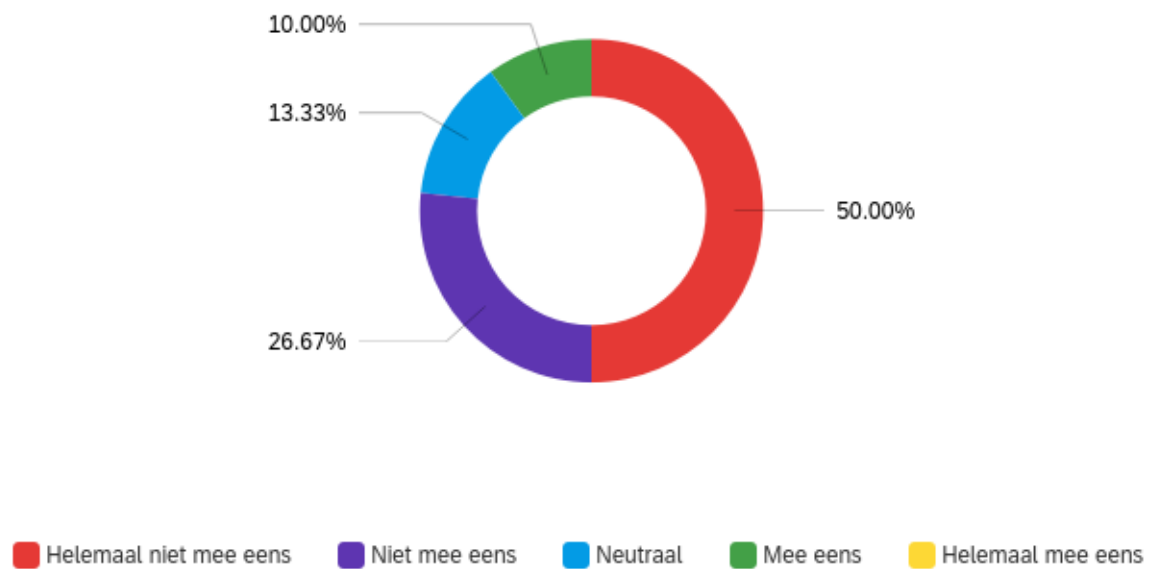
Q11: Ik had het gevoel dat de Commissie Stadionverboden mijn verhaal serieus nam.

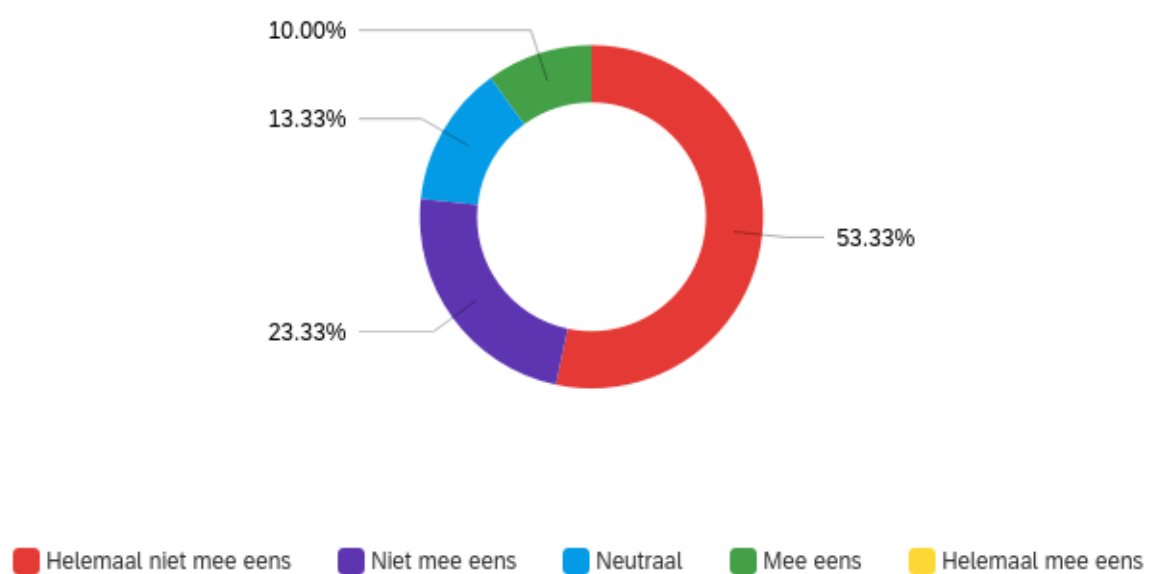
Q12: Ik had het gevoel dat ik mijn mening kon geven tijdens de beroepsprocedure.

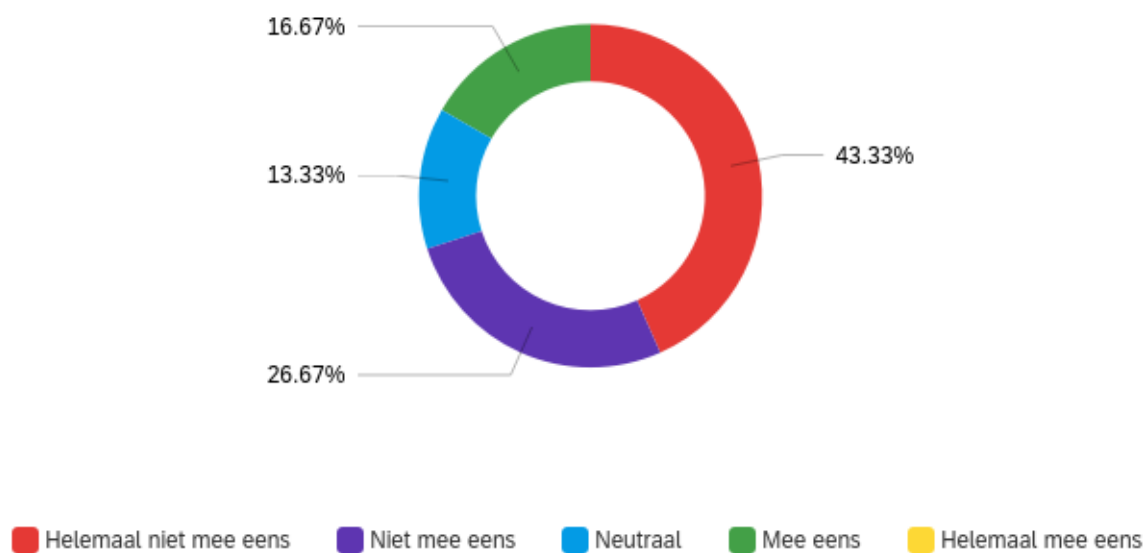
Q13: Ik had het gevoel dat ik invloed had op het verloop van de procedure.

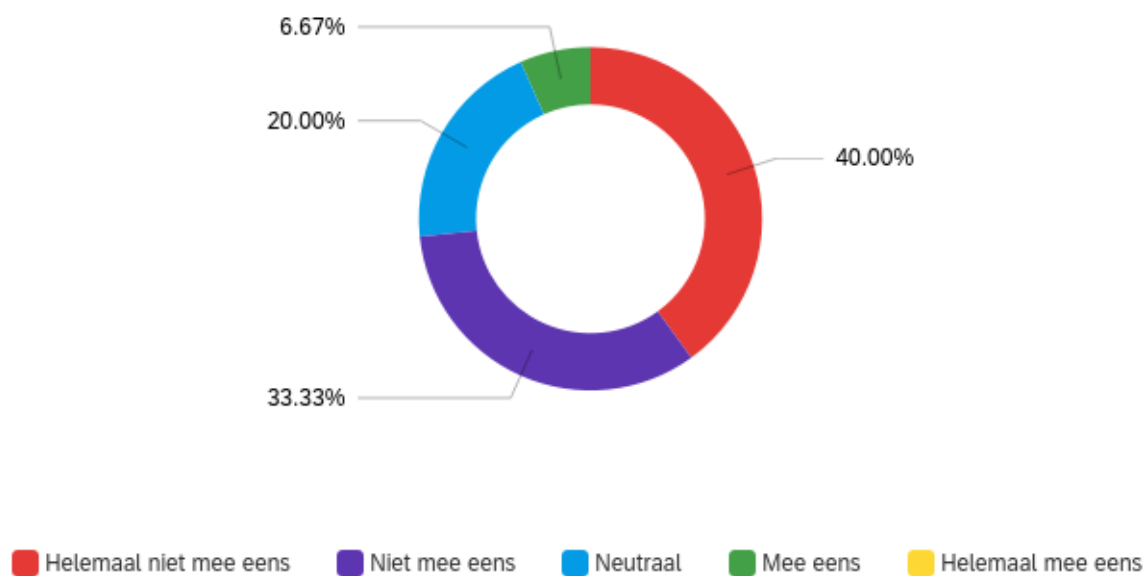
Q14: Ik had het gevoel dat ik invloed had op de uitkomst van de procedure.

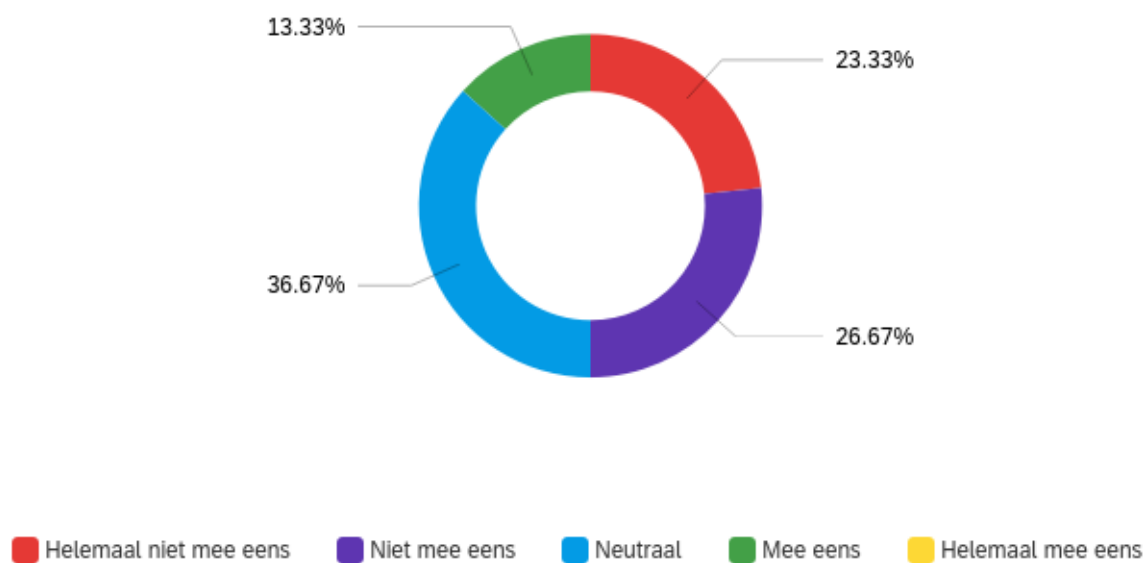
Q15: Ik had het gevoel dat de Commissie Stadionverboden niet bevooroordeeld was.

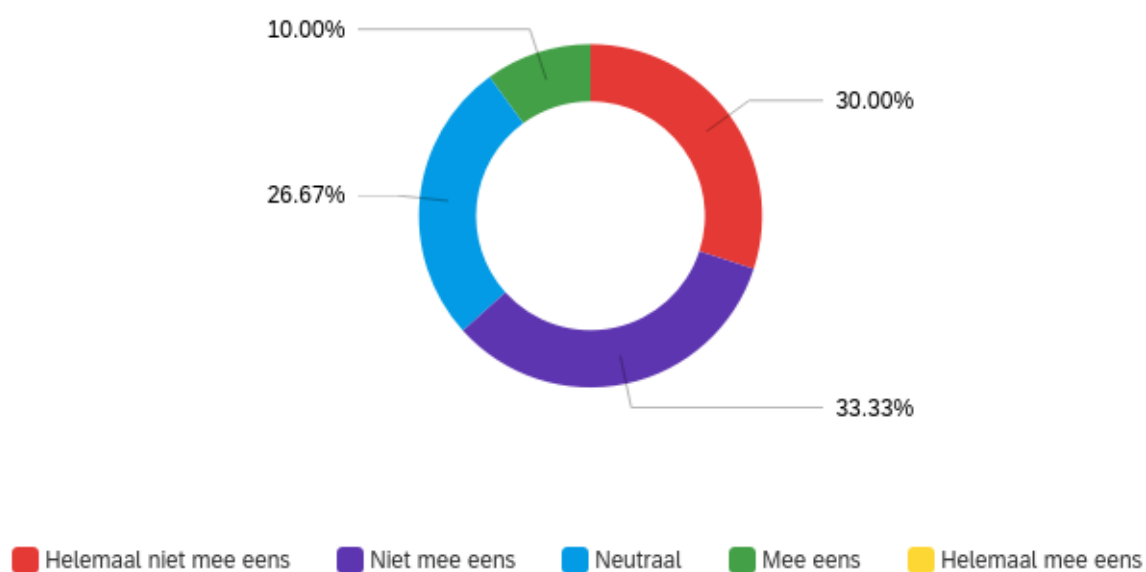
Q16: Ik had het gevoel dat de Commissie Stadionverboden onafhankelijk was.

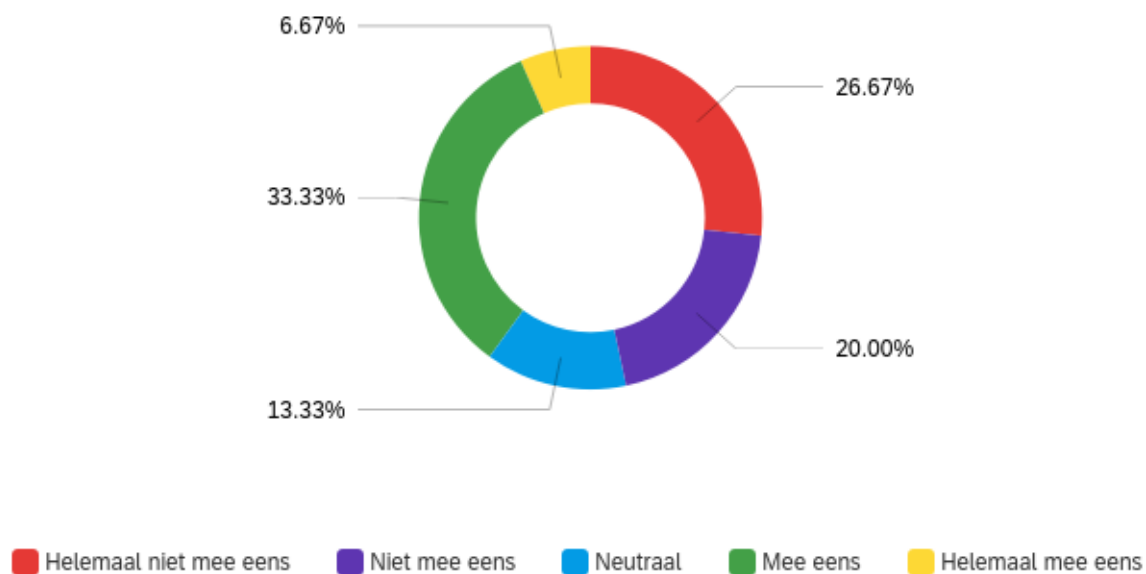
Q17: Ik had het gevoel dat de Commissie Stadionverboden bekwaam was.

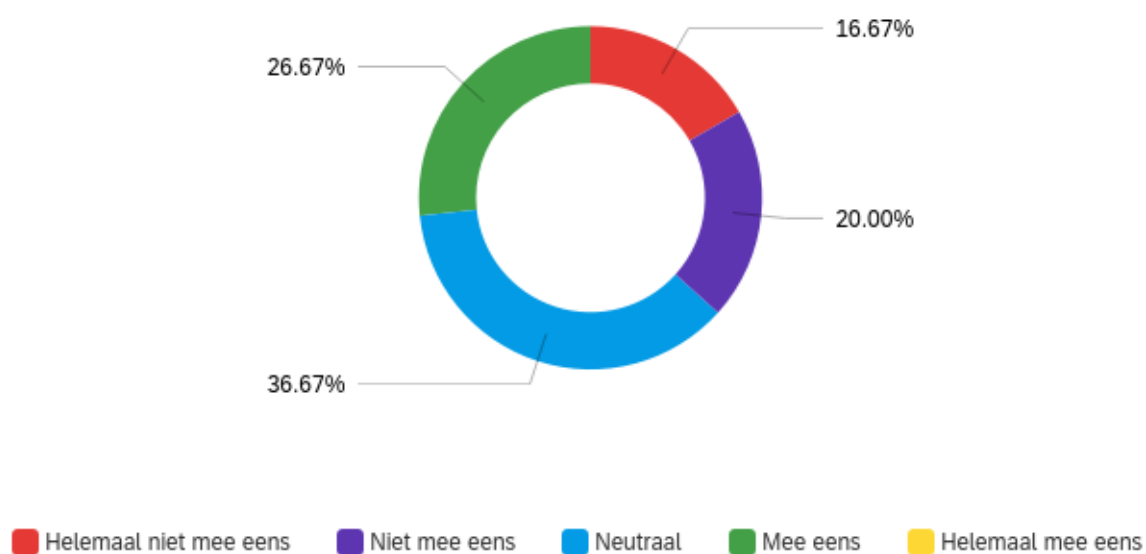
Q18: Ik had het gevoel dat de Commissie Stadionverboden zorgvuldig te werk ging.

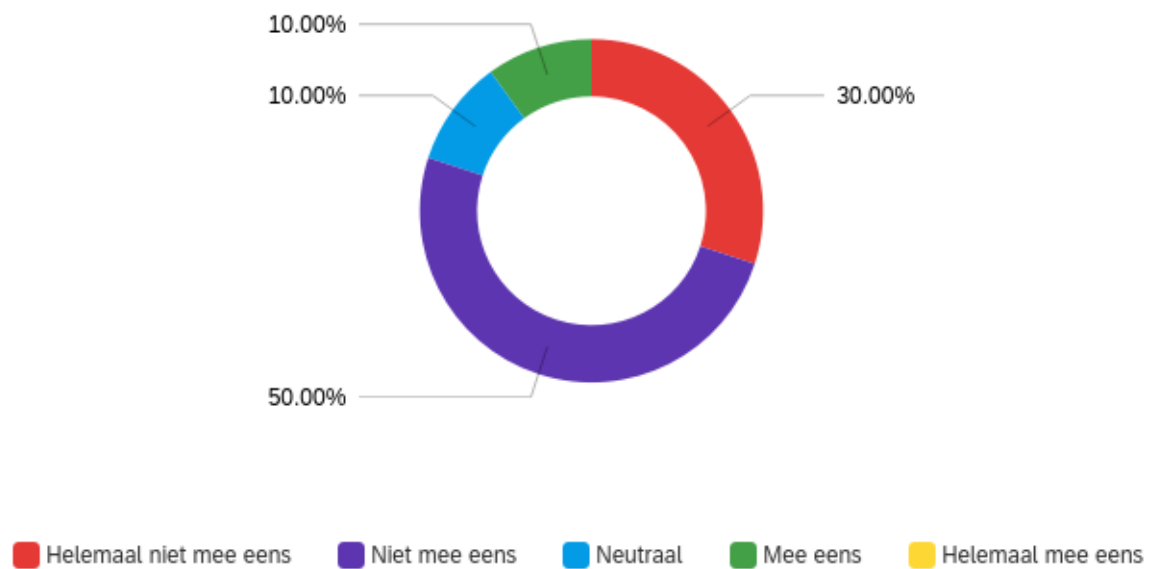
Q19: De Commissie Stadionverboden handelde binnen de voorgeschreven termijn.

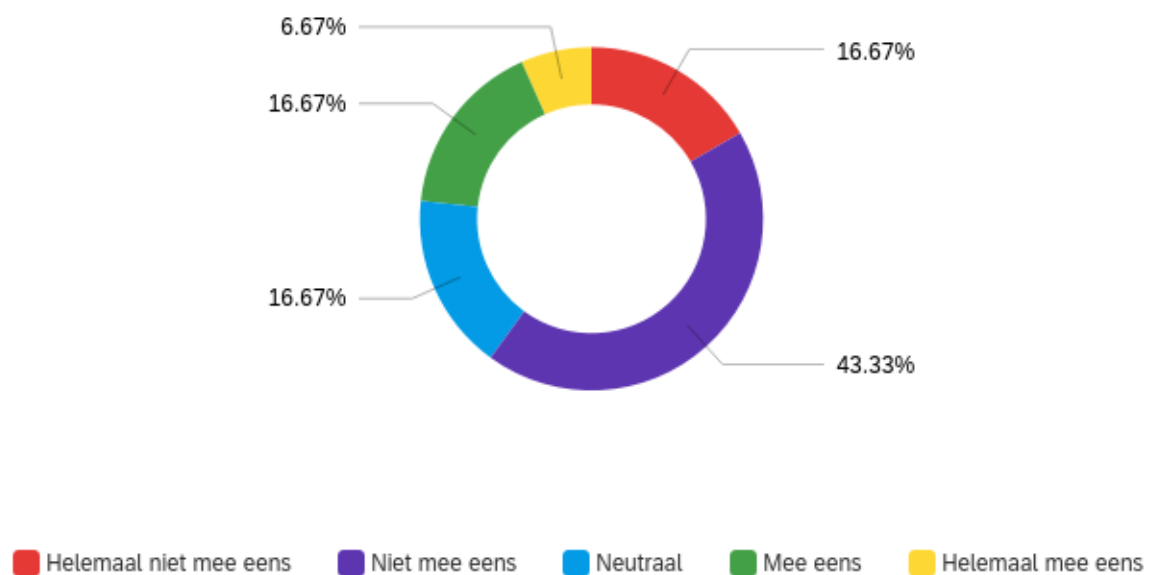
Q20: De Commissie Stadionverboden behandelde mij op een respectvolle manier.

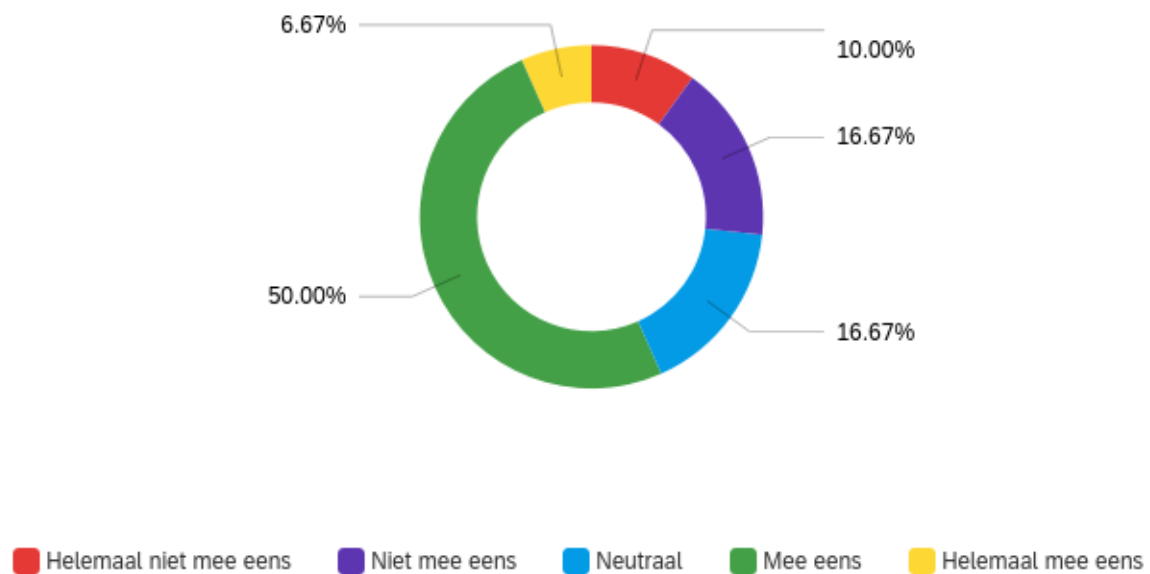
Q21: Ik had het gevoel dat ik eerlijk werd behandeld.

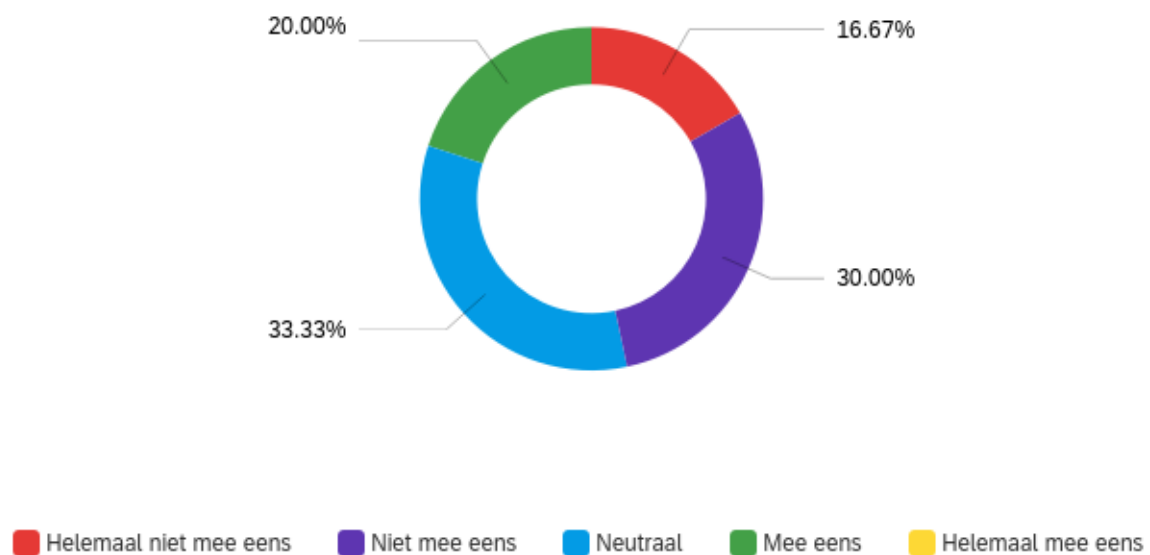
Q22: Ik wist precies wat mij te wachten stond tijdens de beroepsprocedure.

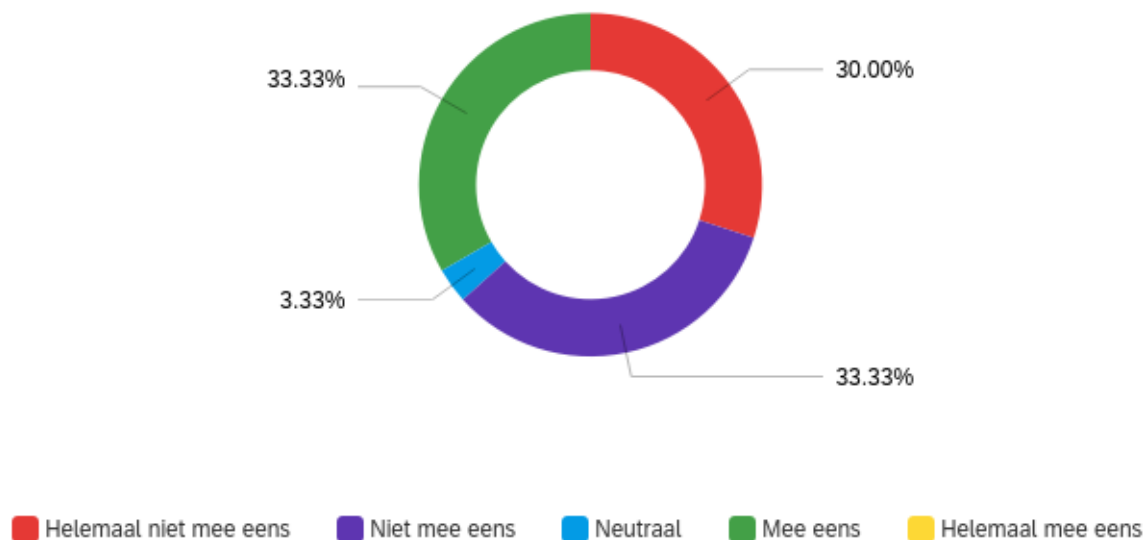
Q23: Het was voor mij duidelijk wat de mogelijke uitkomsten van de beroepsprocedure waren.

Q24: Ik vond de beroepsprocedure overzichtelijk.

Q25: Het is voor mij duidelijk hoe de Commissie Stadionverboden tot de uiteindelijke beslissing is gekomen.

Q26: Wat zou er volgens u beter kunnen in de beroepsprocedure bij de KNVB?

Wat zou er volgens u beter kunnen in de beroepsprocedure bij de KNVB?

Überhaupt geen stadionverbod. Het werkt niet	
ze alten niks weten maken je bang in het politie hok bij de kuip en daarna hoor je niks van ze maar wel op de foto meoten etc als zware crimineel	
niet op de stoel van de rechterlijke macht gaan zitten en enkel een stadionverbod op te leggen voor datgene waarvoor het OM mij heeft veroordeeld.	
k	
dat de KNVB zich aan de regels gaat houden & serieuzer te werk gaat.	
Ze zich aan de regels houden meer verdiepen in de situatie van de aanhouding ipv kijken naar wat de verklaring is van de politie	
Vrijwel alles; eerlijk proces	
Veel meer contact en terugkoppeling naar de persoon wie het stadionverbod opgelegd word. Ipv weken lang wachten op bericht. Tevens überhaupt een terugkoppeling over de bezwaarbrieven met een duidelijke onderbouwing erbij.	
Sneller reageren	
Openheid en transparantie, neem de supporter serieus ipv de kant van de clubs te kiezen	

Nu gaat het gelijk in zou mooi zijn als je sv pas in gaat na de uitspraak onschuldige tot de uitspraak	
Niks perse	
Niet zo maar dingen voor waar aannemen van de klagers	
Niet voor eigen rechter spelen. Als OM mij ergens niet voor vervolgd hoort de KNVB er geen sv voor te geven	
Menselijker	
Meer verdiepen	
Meer individuele kijk op gebeurtenissen en aan de hand van de ernst een strafmaat toepassen ipv alles in het zelfde hokje te plaatsen!	
Meer duidelijkheid van de knvb	
Luisteren naar de supporters	
Luister eens naar de persoon in kwestie ipv klakkeloos het verhaal vanuit (in mijn geval) Feyenoord overnemen en direct gaan smijten met een stadionverbod. Vanuit de bvo's en de voetbaleenheid worden veel fouten en daardoor ook onterechte stadionverboden uitgedeeld!	
Incompetente organisatie die willens en wetens moet veroordelen, alles voor de bühne	
Geen nacht in een politiecel moeten slapen als je geen schuld wilt bekennen	
Er werd naar mijn mening te bevooroordeeld gehandelt. in de normale rechtspraak worden er nooit twee personen veroordeelt voor een vergrijp dat door 1 persoon is gepleegd. die stadionverboden bleven toendertijd wel allebei staan.	
Eertijker proces, beter onderzoek naar de situatie zich houden aan eigen termijnen anders het stadionverbod opheffen.	
Eertijke processen	
Een duidelijk overzicht wat de straf is. Wat de gevolgen zijn. Meer onderbouwing. Het was voor mij niet overzichtelijk, alleen de straf kwam groots naar voren in de verklaring.	
Duidelijkheid en eerlijkheid	
Duidelijker uitleg en persoonlijk contact	
De straffen.. ik wou dat ze pedofielen zo hard straffen in dit land. Ik heb een woorden wisseling gehad en krijg daar 5 jaar voor.. die zelfde wedstrijd was er een vechtpartij en al die jongens hebben 3 jaar gehad. Dat is iets waar ik niet bij kan met mijn gedachten. Ik heb geen nette dingen gezegd maar schelden doet geen pijn en een straf van 9 maanden of zo iets had op zijn plaats geweest.	
Betere communicatie, het container begrip "overig voetbal gerelateerd gedrag" verwijderen want zorgt voor onduidelijkheid en verschaft hen de mogelijkheid om voor alles een SV op te leggen.	
Betere communicatie	